

Libellus de Epidemia, quam
uulgo morbum Galli
cum uocant.

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

GRUPO USAL

Nicolai Leonicensi uincentini in librum de epidemia, quā
itali morbum gallicum uocant, ad illustrem uirum Ioānem Frā
ciscum mirandulensem, Concordiæ comitem, præfatio.

h Abitā nuper Ferrariæ de morbo, quē gallicum uo-
cant, disputatōem, atque à me postmodum mādātā
litteris, cui magis quā tibi Ioānes Franciscus mirādulē-
sis dedicauerim, qui cum supioribus diebus Ferrariæ
adesses, atque ante diem ad eandem disputationem constitu-
tum, tibi ex causis urgentibus esset discedendum, non parum
dolere mihi uisus es, q̄ eidem disputationi nō posses interesse,
neq; dissimulanter tulisti gratissimam rem me tibi facturum, si
quæ non potuisses præsens accipere, haberes absens ex meis lit-
teris, uel potius uolumine ad id dedicato legendi facultatem.
Et quoniam non te latebat magnæ cōtentionis disputationes
a medicis atque philosophis pertractatas non ueritatis inuen-
tionē, sed iurgiis, atque clamoribus plerunque terminari, illud
insuper a me expectare uidebaris, ut nō solum quæ nam inter
disputantes opinio tandem esset pro uera recepta tibi signi-
ficarem, sed mei quoque iudicii calculum inter ambigen-
tes sententias manifestarem. Quid plura? ego qui tibi propter
tua eximia in me beneficia omnia debeo, pollicitus sum factu-
rum me, quod optabas, arduum quidē opus, ac penē temera-
rium, nisi ipsum excusaret obsequium. Ecce igitur iam tibi fidē
promissam exoluo quanto tardius, quā tu forte cupiebas, tan-
to maiore cum sc̄nore. nō solum enim eam, quæ præcipue de
fēdebatur Ferrariæ opinionē, sed quascunque alibi plurimum
uigere intellexi, conatus sum pro mei ingenii imbecillitate cō-
futare, meāq; postremo loco, exemplis, rationibus, ac nobilissi-
mox medicorum auctoritatibus confirmare. Multa præterea
Auicēnæ dicta, quæ ad propositam contemplationem perti-
nebāt, duximus in controuersiam. Quare qui hæc lecturi sunt
quæso boni cōsulant, neque me propterea impudentem, aut

a ii

Pulchre &
uerissime

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

insolentem iudicent, qui ausim magni nominis auctores inces-
sere. Facimus hoc multorum ueterum, ac præcipue Aristotelis
summi philosophi exemplo, qui tanti fecit ueritatem, ut pro
ea asserenda scripserit etiam contra præceptorem. neque uero
hanc apud te præfamur ueniam, qui hoc meum circa antiquo-
rum scripta examinanda studium, adeo nõ improbas, ut in ea,
quã nuper Ferrariæ habuimus de litteris confabulatione, mirari
te mihi dixeris, q̃ in illo, quem superioribus annis edidi de me-
dicorum erroribus libro, Plinium tam leuiter perstrinxissem, in
cuius auctoris libris tu multo plures, quàm qui a me fuere no-
tati errores animaduertisses. Dicimus ista malignis, atque impu-
dentibus, quorum alii ea etiam, quæ tacite probant, quia tamẽ
ipsi non scripserunt, aut inuenerunt liuore ducti aperte calu-
mniatur, alii uero more pecudum alienis semper uestigiis insi-
stentium, nihil suo, omnia aliorum iudicio tribuunt. & si cui se
semel auctori addixere, eius auctoritatem sine ratione rationẽ
esse arbitrantur. Vt cunque tamen hi de nostris scriptis iudica-
uerint, quãto minorem apud ipsos gratiam sumus habituri, tã-
to maiorem apud probos, ac doctos speramus cõsequi, apud
te præsertim, qui Ioãnis Pici patrui tui per omnium gradus uir-
tutum uestigia imitatis, quiq; eam, quæ in eius intèpestiua mor-
te facta est litterarum, atque omnium bonarum artium iacturã,
ita refarcis, ut ad te respicientes uirgilianum illud omnes uno
ore pronuncient.

Vno auulso, non deficit alter

Aureus, & simili frondescit uirga metallo.

Tibi itaque, & paucis cecinimus, uobis placuisse contenti, reli-
quorum autem uel inuidorum uel imperitorum iudicia con-
temnentes.

De Epidemia, quam Itali morbum gallicũ, Galli uero Nea-
politanum uocant, Nicolai Leonicensi Vincentini liber.

O uos Italia aduenisse morbos prioribus sæ-
culis ignoratos antiqua ætas credidit, siquidẽ
Plinius uir eruditissimus nõ modo Italia, sed
uniuersa ferẽ Europæ lichenas ante Clau-
di principatum incognitos fuisse testatur uige-
simo sexto de historia naturali libro. Ego ue-
ro de aliis Europæ partibus non planẽ ha-
beo statutum quid sentiam. Illud pro certo affirmare au-
sim, multis ante, quàm Claudius iperaret annis lichenas fuisse
græcis familiares, quando Hippocrates auctor græcus uetustis-
simus cum multis aliis in locis, tum præsertim in tertia particu-
la Aphorismorũ, in morborũ æstiuorũ mentione lichenem cõ-
meminit, ut mihi magis fiat uerisimile uexasse id malum etiam
Italiam, quamuis forte longo temporum interuallo ante Clau-
dium, sed nondum romano imperio ad exterarum nationes pro-
pagato, atque ideo minus a græcis medicis Roma frequenta-
ta, defuisse eidem morbo nomenclatores, idcirco donec sine
nomine perstitit, fuisse iterum obscuriorem, sicuti postea Clau-
dio imperante iam græcis artibus, ac præcipue medicina uigẽ-
te in ciuitate lichenas, atque mentagram uocitantes, fecere illu-
striorem. Simile quoddam nostro hoc æuo accidit, iam enim
insolita natura morbus Italia, & multas alias regiones inuasit.
Pustula sunt a partibus obscenis incipientes, mox totum cor-
pus, atque ipsam præcipue faciem occupantes, præter fœdita-
tem, magnum insuper cruciatum plerunque afferentes. Huic
tamen morbo nondum nostri temporis medici uerum nomẽ
imposuere, sed uulgato nomine malum gallicum uocant, qua-
si eius cõtagio a gallis in Italiam importato, aut eodem tempo-
re & morbo ipso & Gallorum armis Italia infestata. Nõ defue-
re quidem, qui eundem cum illo putarint, quem prisci elephã

Plim²

Elephantia-
fin aliter a
pud græcos
aliter apud
arabes capi.

Galenus &
paulus

tiasin nominarunt, sicut alii morbum Gallicum esse antiquis li-
chenas, alii asaphati, alii prunam, siue carbonem, alii ignem per-
sicum, siue sacrum existimarunt. Quæ quidem ambiguitas no-
minum, & de ipsa quoque dissensio multos suspicari fecit no-
uam hanc esse leuem nūquam à ueteribus uisam, atque ideo à
nullo medico uel græco, uel arabe inter alia morborum gene-
ra tactam. Ego sicuti nequæ illis assentior, qui uarias huic morbo
indidere appellationes haud quaquam eius naturæ congruen-
tes, ita ubi considero eadem naturæ præditos homines, sub eo-
dem cælo natos, sub eisdem syderibus educatos, eisdem etiam
semper fuisse morbis obnoxios cogor existimare, neque mihi
potest in caput mentis peruenire natam hanc repente labem
nostram ita infecisse ætatem, ut nullam superiorem. Quod si
quis aliter quàm ego sentiat, quid tandem hoc esse dixerit aut
quam deorum uindictam etiam si causæ naturales inspiciantur,
millies post mundi initia eadem extitere. Quare similem mor-
bum ex causis similibus etiam superioribus ætatibus contigisse
parati sumus ostendere, ubi prius illorum opiniones, qui mor-
bum Gallicum fuisse à priscis elephantiasin nominatum, siue
quid aliud à nostra opinione diuersum credidere, confutaue-
rimus. Sed ante, quam disputationem ipsam aggrediamur, il-
lud in primis admonendum est aliud morbi genus significari
uerbo elephantiasis in libris arabum, aliud in libris græcorum.
Rasis siquidem atque Auicenna elephantiasin pro morbo ac-
cipiunt, in quo pedes, & crura supra modum intumescunt, Ga-
lenus, ac Paulus, omnesque græci auctores in eodem uerbo
morbum intelligunt, quem Auicenna, & medici iuniores le-
pram appellant. De primo uerbi elephantiasis apud arabes si-
gnificato neminem ambigere arbitror, de secundo apud græ-
cos usitato longius est à nobis differendum, nam si ostensum
fuerit, nihil aliud esse græcis elephantiasin, quàm morbum illum,
quem uulgato nomine lepram uocamus, tunc id quoque pro-
batum erit morbum Gallicum non esse elephantiasin, quan-

do & qui contrarium sentiunt, morbum Gallicum plurimum
à lepra distare concedunt. Vt igitur ad rem ipsam propius ac-
cedamus, elephantiasin apud græcos, esse apud arabes, & iunio-
res medicos lepram ita demonstratur. elephantiasis auctore
Paulo æginita est cancer totum occupans corpus, unde idem
paulus inquit. Si cancer unum tantum membrum infestans
tamen secundum sententiam Hippocratis insanabilis est, quan-
to magis elephas, qui cancer quidam est uniuersalis omnem cu-
rationem superabit. Eandem sententiam scribit libro quarto
Auicenna his uerbis. Et cum cancer, qui est lepra membri uni-
us sit de illis, quibus nō est sanatio, quid dicemus de lepra, quæ
est cancer totius corporis. Idem dixerat Auicenna circa initia
eius capitis, in quo agit de lepra quidelicet lepra est sicuti can-
cer communis toti corpori. Sed & eorūdem humorū uicio
generari elephantiasin Paulus censet, & Auicenna lepram, &
quemadmodum Paulus minus malam elephantiasis speciem
statuit, quæ ex quadam ueluti face sanguinis supassata ortum ha-
bet, alteram, quæ à flaua bile æque retorrida sit, deteriorem, sic
& de duabus lepræ speciebus, quarum altera itidem ex face san-
guinis, altera ex flauabile in atram propter assationem conuersa
generatur Auicenna decernit. Neque uero aliam Paulus ele-
phantiasin aliam lepræ Auicenna adhibet curationem. Neque
etiam Galenus scribens de elephantiasi secundo libro artis cura-
tiuæ ad Glauconem minus, quam Paulus cum Auicenna scri-
bente de lepra concordat, immo uero omnia illa Auicennæ
uerba, quod lepra multiplicatur in Alexandria propter calidi-
tatem aeris, & malitiam cibi, & eius essentiam ex genere piscium
& carne salita, & carne grossa, & carnibus asinorum, & lentibus,
(liceat enim mihi ipsius Auicennæ uerba, quāuis barbære scripta,
maioris tamen fidei gratia referre) omnia inquam hæc Auicen-
næ uerba sunt ex Galeno de elephantiasi eo, quo nuper dixi-
mus libro loquente translata. Quid quod nisi Galenus per ele-
phantiasin morbum, quem diximus intellexerit, illud seque-

Auicenna

a iiii

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

tur absurdum Galenum medicorum facile principē, qui tot de medicina uolumina tam accurate, tam copiose conscripsit, nullā de eo morbo, qui reliquos omnes magnitudine superat, quē nos uulgo lepram appellamus in suis libris fecisse mentionem. Galeni autem libros intelligo, quos idem auctor in propria lingua scriptos reliquit, nam in his, quos uel ex græca, uel ex arabica lingua translatos habemus, plurima est in hoc uerbo lepra ambiguitas, quoniam aliquādo translator ubi elephantiasin in græco Galeni Codice scriptū inuenit leprā ē interpretatus, ubi uero leprā, nihil inmutauit, sed eodē usus est uerbo, cum tamen apud græcos auctores alius morbus sit lepra, alius elephantiasis. Lepra enim (ut inquit Galenus in libro de tumoribus cōtra naturā) passio solius cutis est, qd de elephantiasi dici nō pōt, cū in eo morbo, qui ἐλεφαντίασις a græcis nōiatur, nō mō cutis, sed carnes etiā, atq; ossa, ut Celsus quoque testatur, plerunq; uitētur. Quod si quis pertinaciter tueri uelit eundē esse morbum quem græci λέπρα, atque arabes itidē nominant, uideat quid ipsum concedere oporteat, hoc. scilicet esum uiperarum, quo nulum esse præstantius remedium aduersus lepram medici oēs uno ore consentiunt, quodque inter nobilia medicamēta contra lepram Auicenna numerat non modo non sanare id malum, sed insuper generare. Galenus enim libro undecimo de simplici medicina duorum meminit elephantiasi morbo laborantium, qui ex esu carnium uiperinarum in lepram inciderunt, quare necessarium est dicere alium esse morbum, qui a Galeno, & ceteris græcis λέπρα uocetur, alium qui ab Auicenna, ac medicis iunioribus eodem nomine nuncupetur. Quid lepra nomen significet apud arabes, & medicos iuniores, qui arabum doctrinam magna ex parte sequuntur, nemo nisi hebes, atque omnino obtusus ignorat, quid uero apud græcos, siue latinos ueteres græcos imitantes multi etiam nesciunt eruditi. unde data est errori occasio, ut diuersarum linguarum significata distinguere nescientes, uel elephantiasin nō ēē leprā, de q̄ scri-

Lepra aliud
significare
apud græcos
aliud
apud medicos
iuniores

bit Auicenna, uel nō simpliciter leprā, sed quādā lepræ spēm existimauerint. Nos uero elephantiasin idē ēē, qd lepra, de qua agit Auicenna, atq; ab altero morbo diuersā, quē Galenus λέπρα nominat, existimamus. idq; uidemur multis rōnibus ex ipsius morbi sūptis eēntia demōstrasse. Age uero ēt ex ui nominū, quibus idē morbus nūcupatur, argumētemur, neq; n. tātū elephantiasis, sed præterea σατυρίασις apud græcos nominatur, licet uerbū satyriasis pro priapismo quandoq; apud eosdē græcos accipiat. Nomen autem elephantiasis tractum est a similitudine elephantis, quoniam (ut inquit Galenus sexto de causis accidentium) qui hoc morbo laborant, carnem habent nigram & tuberosis plenam, qualis est cutis elephantum. Nonnulli elephantiasin ob morbi magnitudinē, qui nulli ferē remedio succumbit, dictam existimant. Quidam ob id quod sicut elephas præ ceteris animalibus diutissime uiuit, ita hūmoribus longissimus est, quæ quidem omnes proprietates nulli alii morbo magis conueniunt, quam illi, quem nos uulgo lepram nominamus. Sed & σατυρίασις idē morbus a græcis uocatur, quoniam eo affecti faciem similem satyris habent, nasum simum, crassa labra, aures leuigatas, ut scribit Galenus libro secundo de causis morborum, ac præterea alio libro qui de tumoribus contra naturam inscribitur, quo etiam in loco aspectu horribiles, & male olentes satyriasim patientes ostendit, quæ omnes notæ morbum illum, quem lepram uulgo dicimus minimo minus ante oculos ponunt. Quanquam uero efficacibus rationibus, tum ex morbi essentia, atque appellatione, tum etiam ex sensu sumptis probauerimus, nihil aliud esse elephantiasin apud grecos, quā morbum, quem arabes nominant lepram, siue quid aliud, quod ipsis lepram significet, iidem tamen arabes, ut antea admonuimus, per elephantiasin non eundem, quem græci morbum, sed crurum potius, ac pedum tumore immodicum intelligunt, quod facile est ipsis permittendum, quandoquidem, ut ipse Galenus præcipit non est de nomi-

Vnde tractum sit nomen elephantiasis.

Satyriasis uocatur etiam elephantiasis

hinc morbo

Cófusio ara-
bum i mor-
bo qui ele-
phátiasis no-
minatur.

Auicéna

Cedrea.

Simónema
le alchitram
picem liqui-
dam inter-
pretati.

Rasis

nibus a medicis litigandum, nisi iidem auctores non solum nomina, sed res ipsas quoque confunderent, cum uideatur Auicenna libro tertio ubi agit de elephantiasi sumpta pro tumore pedum nonnulla dicere, quæ etiam Galenus de elephantiasi in eo accepta, quo græci capiunt significatu libro siquidem qui de nigra cholera apud latinos inscribitur Galenus inquit ex eodem fieri humore elephantiasin, atque uarices, qui quidem humor primum rubidus apparet, deinde nigrescit. Idem de sua elephantiasi refert Auicéna, & sicuti Galenus, ac Paulus elephantiasin ad rubidum colorem declinare minus malam arbitrantur, ita Auicenna subrubram elephantiasin nigra censet esse incolumiorem, & quia Dioscorides scribit cedream, hoc est gumi illud ex cedro arbore fluens, quod arabes uocant alchitram, licet Simon Genuësis id uerbum arabicum picem liquidam latine interpretetur, quia inquam Dioscorides auctor est cedream iuuare elephantiacos, si lingatur, aut inungatur, postmodum Auicenna de eodem remedio contra elephantiasin, hoc est tumorem (sic enim ipse id uerbum accipit) crurum, uel pedum, ita scribit, dicitur quod alchitran confert in uiscatum, & linitum, Rasis quoque, qui elephantiasin in eodem, quo Auicenna accipit significatu, nam & in Almanfore, & in diuisionibus, seorsum de lepra, & seperatim de elephantiasin tanquam de morbis differentibus tractat, idem tamen auctor libro duodecimo Continentis, in quo agit de crurum uitiiis, quibus annumerat elephantem de uitio elephantis plurima scribit, quæ etiam Galenus uariis in locis de elephantiasi, immo uero Rasis ipse Galenum allegat in libro de cholera nigra ita scribentem. Vitium elephantis & uarices fiunt ex humore nigro, quod nisi fuerit cum eis caliditas, non erunt intensæ maliciæ, ex uehementi quoque declinatione ad choleram nigram puram fit uitium elephantis. Similem fere sententiam, ut antea ex parte notauimus, scripsit Auicenna libro tertio capite illo, quo una de elephantiasi, ac de uaricibus agit, qui quidem Au-

cenna partim Galenum, partim Rasis in eodem capite uidetur imitatus. Multa autem remedia, quæ græci tradunt contra elephantiasin pro lepra sumptam scribit Rasis libro, quem diximus contra uitium elephantis, ubi de pedum, aut crurum uitiiis tantum differit, ueluti ex Galeni auctoritate plantaginem, quam etiam Celsus ad elephantiasi præcipue commendat. Ex Dioscoridis itidem auctoritate ad uitium elephantis laudat Rasis fel hircinum, atque mentastrum. Longum esset, si multa alia uellem enarrare, quæ græci, atque arabes, quamuis de morbi essentia differentes, de elephantiasi tamen similiter tradiderunt. Quod si quis forte tam Auicennam, quam etiam Rasis ea ratione tueatur, quod crurum pedum uel tumorem, quem elephantiasin nominarunt, non lepram, sed tantum lepræ principium iudicauerint, atque ideo diuersis nominibus, alio scilicet lepram, alio lepræ principium nūcupare uoluerint, ut morbi in sua tempora diuisionem non improbamus, ita illos duas eiusdem morbi partes non debuisse diuersas facere species, uel etiam genera omnino contendimus, quod maxime fecisse uidetur Auicenna, qui de elephantiasi libro tertio, de lepra uero agit in quarto, tanto scilicet interuallo, ut uideatur elephantiasin distinctum omnino genus a lepra putauisse, cum præsertim idem Auicenna elephantiasin non uti Galenus inter figuræ morbos, sed quantitatis potius libro primo collocarunt. Et hæc quidem de prima opinione longius forte, quam decuit, quia tamen est in ipsa præcipue Ferrariæ disputatum nos hoc in loco abundantius disseruimus.

Am ad alteram opinionem, quæ morbum Gallicum esse lichenas asserit cōfutandam ueniamus. Hanc opinionem esse falsam ita colligitur. Lichen est morbus ille, qui latine dicitur impetigo, uulgo autem uolatica. Morbus Gallicus nō ē impetigo siue uolatica, igitur morbo gallicus nō ē liché. Quod morbus gallicus nō sit impetigo, siue uolatica, quod fuit nostri syllogismi minor propositio, tam imperiti, quā

Celsus

Auicennā
ponere ele-
phantiasin
inter mor-
bos quanti-
tatis, Gale-
nū, uero, Fi-
guræ.

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

λεχών a
pud græcos
esse mor-
bū, qui a lati-
nis ipetigo
nominatur.
uulgo autē
uolatica di-
citur.
Cassius felix

Zernæ

etiam periti ipso sensu monstrante nouerūt. Quare id solū ostē-
dere oportet, qđ malū græci λεχώνας uocāt, nos latīo uocabu-
lo ipetiginē nōiare, & qđ docti ipetiginē, uulgu uolaticā nūcu-
pare. Qui uero possumus melius ista probare, q̄ Cassii foelcis
auctoritate? cuius auctoris hæc sunt, q̄ a Simone Genuēsi allegā-
tur, uerba. Impetigo græci λεχώνας dicūt, latini zernas, nascūtur
ex melācholico humore, rotūdo schemate, i sup̄ficie cutis cū i-
genti pruritu? quis non uideat his uerbis morbū, quē uulgato
noīe uolaticam uocitamus designari? Plures quoq; medici iu-
niores, in quorum numero Nicolus est, atque etiam Gentilis,
siue quicumque is est, cuius expositiones in Fen septimam li-
bri quarti Auicennæ habentur impressæ, sentire uidentur im-
petiginē esse uolaticam, & allegant alios idem sentientes, quā-
uis uideatur Rasis uigesimo quinto Continentis putauisse im-
petiginem esse tineam siccam, de qua opinione postea dice-
tur. Eundem uero morbum esse apud latinos impetiginem
qui sit λεχών apud græcos præter Cassii foelcis auctoritatē, etiā
ratōe probatur. Quæ. n. remedia Galenus, & Paulus, omnesq;
græci auctores contra lichenas notauere, eadem ferē contra im-
petiginem a Quinto Serenio, Rasi, atq; Auicēna scribūtur, ne
que hi arabes auctores aliter generari impetiginem, quam græ-
ci lichenas docuerunt. Sunt autem lichenes, & lepra (si lepram
eo modo, quo ante a græcis capi docuimus, intelligamus) soli-
us cutis passionēs. Peior tamen est lepra, quam lichenes, nā (ut
Paulus & Galenus) testantur lichenes si diu perseverauerint, tā-
dem in lepram conuertuntur, maior enim est cutis foeditas, &
delquamatio in lepra, q̄ in lichenibus. Tanta tamen habent li-
chenes, & lepra naturæ cognationem, ut credere possim hos
duos morbos apud diuersos auctores inuicem nomina mu-
tuari, nam quæ de impetigie scribit Celsus, ea potius lepræ cō-
ueniunt. Videtur. n. idem Celsus sicuti lepram, impetiginē, ita
lichenas, papulas latine nominalle, quod ex quā plurimis, quæ
alii de lichenibus, ipse de papulis rettulit, colligere possumus.

Q. Seren

Lichenas in lepra
uerti fidu pdu-
rauerint. & se
re idē esse &
quo differunt
Celsus

Impetigo Celsi Lepra græcorū
Lichenes celsus papulas latine uertit

Quemadmodum. n. a Cassio foelice scribitur, lichenas nasci ro-
tundo schemate, i. figura in sup̄ficie cutis cum ingenti pruritu,
& asperitate, atque ubi id malum serpere cōperit, serpiginem
dici, ita & Celsus ait alterum papularum genus p̄ minimas pu-
stulas cutim exasperare, rodere, & eandem serpere, atque ut id
uitium rotundum incipit, ita in orbē procedere, & quod græ-
ci dicunt ex lichenibus diuturnis fieri leprā, Celsus de quadā
specie papularum idem pronunciat, q̄ nisi cito auferatur i im-
petiginem uertitur, & sicuti græci quosdam lichenas ἀγρίους
idest feros nomināt, eodē modo Celsus alteram papulæ spe-
ciem ἀγρίαν idest feram ab eisdem græcis appellari testatur.
Deniq; quod leui papulæ Celsus remedium præcipit, ut scili-
cet ieiuna saliuā quotidie defricetur, idem græci adhibent li-
chenibus puerorum, qui quidem curationis modus argumē-
to esse potest lichenas esse morbum, quem uulgo uolaticam
nominamus, aduersus quam nostro quoque tempore mulier-
culæ circa puerorum mala sananda præcipue sollicitæ nullam
magis præsentaneam nouere medicinam, quā ieiunam sali-
uam. Sed & eodem Celso auctore maior papula murali herba
commodissime tollitur, quam quidem herbam græci, ut Cel-
sus quoq; libro. iii. testatur πικρὸν, & πικρὸν nomināt,
latini uero, quia in parietinis nascitur alio nomine parietariam
appellant, uulgu ob eum, quem in uasis uitreis abstergēdis ex-
hibet usum, uitriolum, ut minus mirandum sit hanc ipsam her-
bam lichenas sua ui abstersoria sanare. Est tamen & altera herba
ipsa quoq; in muris, sed maxime saxis humectis proueniens a si-
mili ui, effectūq; λεχών a græcis nominata quam nostri tempo-
ris medici nescio qua ducti ratione, uel usu hepaticam uocita-
runt, neque enim usquam apud celebrem auctorem, uel græ-
cum, uel arabem legitur lichenem herbam hepati utilem esse,
unde præ cæteris hepatica dici meruerit, Quod uero Pādecta-
rius scripsit ex Serapionis, atq; Galeni (ut uidetur) auctoritate,
ualere hanc herbam contra splenis, atque hepatis obstructio-

Cassius felix

Serpiginem
lichenas dici
ubi serpere
id malum cepit

Herba mura-
lis, & altera
eiusdem ef-
fectus quæ
a græcis λε-
χών appel-
latur

Pādectarius
hoc loco i-
probat.

VNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

*Pandectarius ex
una herba
tres facit*

Errare Pan-
dectarium

dioscorides

Mala trās-
tio Serapio-
nis,

nes, & contra omnem hepatis ægritudinem, hi quidem lichenis effectus neque a Galeno, neq; a Serapione usquā scripti leguntur, si uero Pandectarius illos ex sua protulit opinione, minus illi hac in parte credendum, quoniam hanc ipsam herbam, quam græci *λεχών* uocant tanta nominum confusione obscurabit, ut quæ tandem herba sit, neq; alii ex uerbis eius scire li- quido possint, neq; ipse sciuisse uideatur, cum enim de licena, siue lichene egisset i littera. a. ubi eam arabice ainec, latine muscum, uel usne uocari docet, postmodum in sequenti ferè capite agēs de eadē herba lichene, licet uideatur non animaduertere, eam arabice azemalsaret inquit appellari, latine uero hepaticam. Eadē uero esse hanc ipsam hepaticam cum ea, quam græci *λεχών* nominant, indicant illa, quæ Azemalsaret, siue (ut Pandectarius interpretatur) hepaticæ a Serapione ex Galeni, ac Dioscoridis auctoritate tribuuntur, sunt enim quas iidē auctores in suis de simplici medicina libris licheni herbae sub- scripsere, Neque uero contentus Pandectarius ex una herba fecisse duas, postmodum in littera. l. eandem herbam tergemi- nauit, De lichene siquidem sub proprio uocabulo egit, & li- mum terræ latine uocauit, iudicent ergo legentes quanta sit homini fides habenda, qui herbam eandem, modo mus- cum, modo hepaticam, modo limum terræ latine nomi- nat, non solum uaria nomina, sed rem quoque, quæ tamen una erat, diuersas opinatus. Quod si quis lichenum herbam prodesse hepati ea ratione contendat, quoniam de ipsa scribit Serapio ex Dioscoridis auctoritate q̄ iſtericis confert, morbus autem, qui iſterus nominatur plurimum hepatis uitio oritur, is etiam Dioscoride docente discat non intra sumptam ad ui- tium ipsum tollendum, sed extra adhibitam potius ad colo- rem scilicet naturalem iſtericis restituendum herbam liche- nem a medicis peritioribus cōmendari, quod uerba ipsa Dio- scoridis aperte demonstrant, neque enim cum melle conse- ctam, atque comestam, ut uerba Serapionis male dioscoridem

interpretātis uidetur innuere, sed cum melle illitā potius lichenē iuuare iſtericos idem Dioscorides scribit. Non est autem a ra- tione alienum hanc ipsam herbam, quæ (ut inquit Galenus) plu- rimum ualet abstergēdo, sicuti lichenas ita alteram cutis in iſte- ricis foeditatem delere: Sed postquam de uera hepatica hoc i- loco disputatur, similis error Gentilis medici nostra quoq; ata- te celeberrimi haud quaquam est dissimulandus, qui hanc iuuandi Hepar prerogatiuam cuidam Herbae in lictoribus maris nascentis, quam alii soldanam, alii per diminutionem soldanellam nominant in quodam consilio tribuit, in quo etiam herbam a pluribus soldanam uocatam scribit cachilem ab arabibus nominari, de qua itidem cachile refert Serapio ex Isaac Ebenatam auctoritate, q̄ debilitati hepatis confert, Sed quod tāti uiri pace dicere liceat, fallitur sua opinione Gentilis, neque, n. herba uulgo soldana, seu soldanella uocata est apud arabes cachile, siquidem herba cachile folio nasturtii, uel usne describitur a Serapione. Neutra autem similitudo soldanae cō- uenit, quam scimus habere folia hederae foliis ferè similia, quæ quantum a nasturtio, atque usne discrepent, iudicēt illi, qui ha- sce herbas aliquando oculis sunt cōtemplati. Nasturtium qui- dem cum sit herba hortēsis uulgo agriti nominata puto omni- bus notam. V sine autem (ut inquit Serapio) est herba cali. Simō uero de cali ita scribit, Cali est planta in littoribus maris nascēs, similis uermiculari pinguis, & salsa. Ego hanc puto a græcis *θαλί- φιον* nominari, licet Auctor Pandectarum antiphyllon pro te- lephio corrupte scripserit, quo etiam ductus errore usne facit anthyllidis speciem, cum tamē athyllis alia herba sit a telephio, uel usne. Si qua uero herba sit, ut ad propositum nostrum re- uertamur, quæ ob excellentem iuuandi hepar proprietatem nomine hepatica debeat insigniri, illa profecto est eupatorium, quæ etiam inde apud græcos uidetur nominata, q̄ bona sit he- pati, quāq; Plinius ab Eupatore potius inuentore dictam exi- stimat, de hac enim scribit Galenus libro sexto de simplici me-

Error Genti-
lis q̄ herbā
uulgo solda-
nam uocatā
putauit esse
cachilē apud
Serapionē.

Nasturtium
uulgo agriti
V sine esse
herbā Cali.
græce *θαλί-
φιον* dictā.
Error pāde-
ctarii
Quānā sit
uera hepati-
ca.

Galenus. li-
bro. vi. d̄ sim-
plici medici-
nā, & libro d̄
antidotis.

*Cūpato-
rium ue-
rā esse
hepaticā
& inde
dicta*

De Cinnabari

Argemoni-
um corrup-
to uocabu-
lo agrimonia

Descriptio
eupatorii a-
pud diosco-
ridē, & quo

dicina, q̄ hepatis obstructions expurgat, atque insuper hepar ipsum corroborat. In libro uero, qui de antidotis iscribitur idē Galenus ita de eadem herba ait. Affectum hepar sēpius herba eupatorium efficaciter iuuat, sicuti mirabolanus lienem. Saxi fraga autem, atque Betonica, renes. Non tamen quod & alibi monuimus ad hunc effectum sumenda est herba illa uulgaris passim in fossatis nascens, quæ magno nostræ ætatis errore pro uera eupatorio recipitur. neque enim illi hæ notæ conueniunt, quibus nobis ueram eupatorium Dioscorides designauit. Quod si quis forte a me exigat, ut quæ nam sit uera eupatorium aperiā, quod in priore libello de Plinii, ac medicorum erroribus inscripto distuli manifestare, dicā tandem quid sentiam. si prius illud, quod in eodem libello etiam antea ostēdi, declarauero, semper fuisse aliquos in uetis medicinarum nominibus etiam prioris sæculi errores, qui usque ad nostra tempora sunt propagati. nam quia plures superiore quoque ætate imperiti, colore decepti, metallum id, quod peritiores Cinabari nominarunt, esse draconis sanguinem crediderunt, atque ideo non cinabari, sed potius draconis sanguinem idem metallum nuncuparunt, nos quoque puriscam seruantes consuetudinem ita uocamus, idem in herba eupatorio contigit, hanc enim multi ueteres, quos Dioscorides notat, putarunt esse ueram argemonium, cum tamē hæc sit ab eupatorio diuersa, qui error ad nos etiam permanuit. herba enim, quæ est uera eupatorium a pluribus creditur esse Argemonium, atque ideo corrupto uocabulo passim Agrimonia nominatur. Quam quidē rem miror a multis non fuisse animaduersam, cum (ut alio scripsimus loco) herba eupatorium passim nascatur, sic uero a Dioscoride, & Plinio Dioscoridem imitante describitur, ut penē sub aspectum poni uideatur. Hæc est Dioscoridis in eadē herba Descriptio. Eupatorium herba est fruticosa uirgam unam at tollens rectam, lignosam, tenuem, nigram, hirsutam, cubitalem, uel etiam maiorem, folia per interualla diuisa in quinque maxi-

me partes, uel plures similia foliis pentaphylli, uel canabis potius, & ipsa quoque subnigra ferratim in cisa perambitū. Semen uero medio cauli ad nascitur sub hirsutum uergens ad inferiora ita ut exiccatum uestibus adhærescat, in qua quidem descriptio ne ea herba pingitur, quam aliqui, ab illa adhærescendi natura, quam fructui tribuit Dioscorides lappulam nominarunt, nos uulgo agrimoniam uocamus. Sed & alia quæ in eupatorio describuntur caulis, s. lignosus, nigricans, hirsutus, cubitalis aliquando altitudinis, folia similia canabi, uel pentaphyllo ita herba uulgo uocata agrimonia quadrat, ut hanc esse ueram eupatorium nemo nisi ab ortu naturæ excus non agnoscat, unde etiam duplex sæculi nostri error depræditur alter, q̄ herbam a ueteribus eupatorium nominatam pro uera argemonio recipimus. Alter q̄ pro eupatorio herbam uulgarem, de qua nulla sita præcis auctoribus mentio nulla nixi uel ratione uel auctoritate ad usum medicinae frequenter adhibemus. Sed hæc quidem quauis forte a nostro proposito, qui morbum Gallicum potius, quā herbas intendimus explanare longe aliena, iuuandæ tamen mortalitatis gratia, quæ hæcenus in uetis remediis dignoscendis hallucinatur obiter sint exarata. Nam ad propositum reuertamur, quo probare intendebamus, quod malum græci *λεχῆνας* dicunt a Celso papulas nominari, sicuti quod iidem græci *λεπρω* dicunt a Celso etiam impetiginem nuncupari, hoc enim possit uel ex ipsorum morborum definitionibus demonstrari, nam lichen in libro, qui *ὁροι ἰατρικοί* .i. definitiones medicinales inscribitur ita definitur, siue liber ille Galeni fuerit ut titulus præsefert, siue alterius, non multum a Galeni placitis dissentientis. Lichen est asperitas cutis cum magno pruritu. Lepra uero hoc patet. Lepra est transmutatio cutis ad contrarium naturæ habitū cum asperitate, dolore, atq; pruritu & squamarum resolutione, & quandoque unam quandoque plures corporis partes depascitur. Celsus quoque tam in papulis, q̄ etiam in impetigine cutim exasperari innuit. Impetigini uero hoc proprium tribuit,

nomine. eadem herba a nostris uocetur manifestatio.

Lappula
Agrimonia

Duplex error
nostri sæculi

Morbum a græcis *λεχῆνας* dictū, a Celso papulas nominari.

Quid lichē & lepra.

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

Ungues
leprosi

Phm?

Quid auicē
na intelligat
per impeti-
ginē excorti-
catā, & non
excorticatā.

Albaras ni-
gra.

Impetigo
excorticati-
na.

Lepra &
psora.

q̄ in ea squamulae resoluuntur, & hoc quidem fieri in qualibet
impetigine, sicuti etiam omnem eius speciem oriri in pedibus,
& manibus, atq; ungues quoque infestare idem Celsus testifica-
tur, quod postremum dictum uel ipsum probare queat nihil
aliud significare impetiginem apud Celsum quā lepram, cū nō
solum grāci auctores, sed Plinius quoq; auctor Romanus un-
gues leprosos sapissime nominat. Auicenna & ipse impetiginē
ita diuidens, quod alia sit non excorticata, alia excorticata per
impetiginem non excorticatam papulas apud Celsum, *λεῖψα*
ras uero apud grācos uidetur significare sicuti per impetiginē
excorticatam id, quod Celsus uocat simpliciter impetiginem,
grāci uero *λεῖψαν*. Sunt autem haec Auicennae de impetigine
excorticata uerba. Et de impetigine est excorticata propter ue-
hementiam siccitatis, & multitudinem profunditatis, & est sicuti
albaras nigra, & sicuti cortices. Est autem hic dubitatione di-
gnum, cur Auicenna hoc in loco impetiginem excorticatam
dixerit esse, sicuti albaras nigram, qui tamen in alio capite su-
periore albaras nigram ita definit. Albaras nigra ē impetigo
excorticatiua, & est scabiositas accidens, aspera, uehemens, & fa-
cit squamas sicuti piscium cum pruritu, & ē propter humorem
melancholicum imbibetem de eo, quod est iuxta ea inhibiti-
ne fortiore, q̄ in colore imprimat tantum. haec quidem Auicen-
na, est autem (ut dixi) dubitandum, si albaras nigra est impetigo
excorticatiua, ut hoc in loco inquit Auicenna, quo pacto erit si-
cuti albaras nigra, quemadmodum scribit inferius, quod n. est
sicuti alterum, non idem uidetur esse. Nos uero hanc dubitatio-
nem ita soluimus. Grācos à quibus arabes omnia ista accepe-
runt duo habere uocabula germanos morbos significantia, le-
pram scilicet, & psoram, atq; ideo haec duae passionis propter na-
turae proximitatē a Paulo aginita simul describuntur in hac sniam
Lepra, & psora sunt in superficie cutis asperitates cum pruri-
tu, & resolutione ex melancholico humore ortum habentes, sed
lepra quidem cutem profundius depascitur in orbem proce-

dens, atq; in ea quaedam ueluti squamulae resoluuntur. Psora ue-
ro magis in summo consistit, uariisq; modis figuratur, & furfura-
cea corpora abiicit. Lepra igitur apud Paulū est ipetigo excor-
ticatiua apud Auicennā, sicuti ipetigo nō excorticata apud eū
de auicennā ē *λεῖψα* apud grācos, ut ēt supra monstrauimus. Al-
baras autē nigra ē Paulo aginita psora, quā qdē albaras nigram
Auicenna ab ipetigine excorticatiua sepe rauit, cum loco quasi
differētia adiūxit, & est scabiositas accidens, & reliqua, qd uer-
bū adiunctū idicio est tātū ipetigare Auicennā albaras nigram, quā
tū grācis auctoribus *λεῖψαν*, hoc n. uerbū arabes in sua lingua
baras interpretatur, quod patet ex uerbis Rasī, quae libro. xxv.
continentis capite illo, quo agit de passionibus unguum, in
hūc modū scripta leguntur. Dixit Galenus exptus sum cāthari-
des, & inueni, q̄ sanāt unguū baras si de eis fiat illinitio cū ce-
roto. Huius uero remedii sufficiētē se habuisse experiētiā ad
ungues psorā patietes scribit Galenus libro undecimo de sim-
plici medicina. Vt uero primū nostri instituti propositū tādē
absoluamus. Cum lepra, ac psora solius sint cutis affectus, ut ex
earū definitionibus constat, ac ferē sine dolore, in qbus squamu-
lae tātū, & cortices furfuri similes emittuntur, nō autē pustulae emi-
nētiore quoddā ueluti uirus stillantes quātā, ac quales in mor-
bo Gallico apparēt excitentur morbum gallicum non esse li-
chenas, si etiam lichenas cum lepra, ut apud Auicennam, atq;
ipsum forte Plinium confundantur tā ratione, quā sensu ipso
ad stipulatē demonstratur.

Ost quam satis (ut apparet) probauimus morbū Gal-
licum non esse lichenas, siue impetiginem, magnam
etiam eius opinionis partem, quae eūdem morbum
esse asafati asserit unā uidemur destruxisse, quando
arabes asafati atque lichenas pro eodem morbo non nunquam
accipiunt, est enim (ut inquit Auicenna) impetigo non
longinqua à asafati nisi cum re occulta, & pertransit ut sit asafati
sicca impetigo malignior. Rasī quoque, quod & antea no-

b ii

Rasī

Baras ora
bice psora
grate

lepra & psora
solius cu-
tis passiōes.

Asafati

Rasī

UNIVERSITATIS
DE SALAMANICA

Safati

Error arabū
ac precipue
Auicennae
ponentium
turdos pro
sturnis.

Mesue

taimus scribit in uigesimo quinto continentis putare se im-
petiginem esse tineam siccam, quasi diceret safati siccam uide-
tur enim hoc uerbū safati apud arabes duō tinea genera signi-
ficare, alteram siccam, alteram humidam. Non distinguunt au-
tem iidem arabes tineam siccam ab impetigine ea ratione for-
tassis, q̄ similes impetigini dispositiones sicuti faciē, ac collū,
ita summam capitis partem frequenter infestant. Idcirco Aui-
cenna iisdem remediis utitur etiam ad safati, quibus paulus ad
lichenas, siue impetiginē, stercore scilicet lacerti, & stercore tur-
dorum proprie comedentium oryzam, quibus paulus aues illas
uescentes oryza, non turdos, sed sturnos potius nominet, de
quo arabum, ac praecipue Auicennae errore turdos pro sturnis
saepē ponentium alibi diximus. Quod uero Auicenna etiam sa-
fati pro tinea non modo sicca ueluti aliquādo rasis, sed etiam
humida accipiat, illa ostēdūt medicinā, quibus utitur Aui-
cenna ad safati humidam tucia, scilicet clinia, et chimolea; et charta cō-
busta cū aceto, & gūmi pini cum balanstis, & aceto, & oleo ro-
saceo, haec. n. omnia ferē Paulus agnita ad faui, i. cuiusdam
speciei tinea humidā ita notat adhibet curationem. Mesue
quoque Galenum allegat scribentem multos se sanasse, qui sa-
fati patiebantur linimēto chartarum combustarum tritarum, &
cum aceto temperatarum. Hoc autem medicamento Gale-
nus libro primo decē tractatū qui memiri scribitur apud ara-
bes ad achoras, i. alterā humidā tinea speciem usum se fuisse te-
statur, quam etiam tinea speciem rasis in libro diuisionum sa-
fati nominat, scribens enim de altera specie quā graeci κηρίον
nos fauū appellamus, ait q̄ eius foramen est latius, & maius fo-
ramine safati, quae sunt Galeni, ac Pauli uerba achoras, & fau-
um ex foraminum magnitudine distinguentiū. Idem Rasis in li-
bro de aegritudinibus puerorum alteram tinea speciem, quae
fauus, siue (ut ipse inquit) fauositas mellis uocatur etiam safati
nomine arabico nuncupauit. haec enim sunt eius uerba. Passio
quae dicitur fauositas est species safati. In almanfore etiam ha-

betur capitulum de safai, uel safati, quae sunt ut ibi exponitur ul-
cera capitis habentia crustas. Vique adeo autem rasis safati capi-
tis morbis addixit, ut uigesimo quinto continentis, quod etiam
testatur Nicolaus safati capitis impetiginē nominauerit, qui ite-
dem nicolus de safati, & tinea unā agit, & safati i. tinea ut ipse
etiam exponit plures modos enumerat ex galeni in primo me-
miri, & libro de apostematibus auctoritate. Apud Auicennam et
omnes safati species sunt cutis capitis passiones. nam safati inci-
piēs, quae est (ut Auicenna inquit) botor parua, fixa, leues, diui-
sa in numeratione locorum, deinde exulcerātes nihil aliud sūt
nisi exanthemata idest pustulae, quas scribit Paulus rubidi esse
coloris, & asperas summam capitis partem exulcerantes, Siren-
gi uero, quae est species safati humidā apud Auicennā est κηρίον
idest fauus apud graecos, ad quā (ut diximus antea) Auicenna scri-
bit eadē remedia, quae Paulus (ut uideatur uerbū graecū κηρίον
in sirengi apud Auicennam esse deprauatum, sicuti forte ψω-
δανία in balciati, siue ut alii scribunt raciat alteram safati spe-
ciem. Sunt autem ψωδανία: ut Paulus, atque Alexander ex-
ponunt, pustulae super cutem capitis eminentes. Verbum au-
tem balciati pustulas tales apud Auicennam significare indicāt
ipsius Auicennae uerba sequētia, quae ita se habēt. Et balciati qdē
ē de genere safati malā, & quādoq; est cā eius morsus sicuti scini-
fes maligni, ē autē uerbū scinifes a quo hoc loco a uerbo graeco
conopes deformatū, cuius quidē uerbi q̄rumlibet uitiati signi-
ficatū pandectarius intellexit, nō tamen scripturā emendauit,
sed corruptū uocabulū ita ut iuenit, exposuit hoc mō. Scinifes
i. quādam musca parua q̄si effugiēs uisionē habēs aculeū acutū, &
alio noīe uocatur culex culicis, & idiomate nostro uocatur sen-
zala, unde declinatur hoc scinifes gō huius scinifes idē declinabi-
le. Haec pandectarius nō magna cū elegātia, sed fide tamen, nā q̄
nomē scinifes sit idē declinabile ostēdit modus ipse loquēdi Aui-
cennae cū inquit morsus sicuti scinifes maligni, est, n. scinifes casus
genitiui. Quod uero conopis, seu culicis morsus in cute uerti-

b iiii

Apud Aui-
cennam oēs
safati spe-
cies esse cu-
tis capitis
passiones.

Paulus &
Alexander

Conopes uoca-
ri in Auicenna
Scinifes

cis uel faciei tales pustulas excitet, quales diximus a Paulo, atque Alexandro medicis psydracia nominari loca habitantes, in quibus plurimus est eius insecti prouetus magno sui tædio plerumque experiuntur. Tãtã aut fieri græcorum nominũ, uel morbos, uel aialia significatiũ in libris Auicennæ transformatiõem, quãtũ hoc in loco insinuauimus unusquisque mihi facile credet, qui secũdo eius de auctoris uolumine æqualẽ, uel et aliquãdo maiore in nomini bus medicinæ factã aduerterit. Cũ ibidẽ chochiũ pro phocha, i. uitulo marino Cheichen pro cancamo, i. gũmi quoddã odorato, altratufus pro alteratticus, i. herba iguaria. bæche pro becio, i. ruffilagie, biloniũ, pro pelio, beblili pro peplo herbis earũdem uiriũ, altera tamẽ portulaca hortẽsi, altera ruta simili bus, gueguers pro cenchro, i. milio, fucuti pro symphito, i. cõsolida herba, tefilie pro thapsia, & mille aliæ græcorum uerborum corruptiões inueniatur, quas uix puto posse intelligi sine aucto rũ græcorum, qui medicinã posteris tradidere cognitõe, quando & Auicennã tantus alioqui medicinæ magister in eis caligati quã do, ut cũ tefilie, i. gũmi ruta agrestis, qd nusquã inuenitur expo nit, scutũ uero sempuiuã, uel speciẽ seminis mãdragoræ secũdũ duas opiniones, utrũq; tamẽ falsam interpretatur. Qua quidẽ no minũ obscuritate nescio quid possit eẽ i medicinæ ope piculo sus, quando ex ea nõ modo alter pro altero morbum curari, sed alia etiam pro aliis remedia exhiberi contingat. Quocirca, nunquã satis laudari posset Aldus Manutius Romanus Vir nõ minore ingenio, qd doctrina, qui sua industria, atq; labore oẽm græcorum sapietiã, gramati cã, poeticã, oratoriã, philolophiã, & me dicinã et inumerosis uoluminibus curat imprimẽda q tot doctissi morũ hoium lucubratiões, qnõ multis postannis erãt iterituræ, ita reficit, atq; restaurat, ut nulla unq possint tẽporũ uetustate ab oleri, dignus profecto immortalitate, q tã multis uiris prãstãtibz data tẽrnitate. Alluatim uero de quo post safati spẽs Auicennã facit mẽtionẽ, quoniã crurũ nõ capitis ulcera eẽ dicũtur, ideo neq; safati ab eodẽ Auicennã cognomiantur, quare neq; ad prã

Multa no
mina herba
rum deprã
uata apud
auicennam

Errores Aui
cennæ i tha
psia & sym
phyto her
ba.

Laus Aldi
Romani.

Alluatim.

sentẽ disputationẽ uidentur pertinere, quã tantũ probare itendi mus morbũ gallicũ nõ esse safati. Illud tamẽ a nobis obiter di cetur alluatim uerbũ esse arabicũ corrupte hoc loco pro albo tim scriptũ, sic. n. legitur, & nõ alluatim in codice arabico Auicennæ. Significata aut albotim in arabũ lingua arborem terebin thũ, ex qua nascitur resina terebenthina, unde & gluten albo tim noieptim latino, pũm arabico a medicis iunioribus eadẽ resina noĩatur. Sed & iidem arabes albotim uocant quãdam genera pustularũ similiũ fructui arboris terebinthi a qua pariter similitudinẽ græci quoq; anteq arabes easdem pustulas *tepmi uois* uocauere. Sũta aut ueluti ulcera pua lentis magnitudine, uel nõ grandiora faba, colore iter nigrũ ac uiridẽ quãtus & qua lis est etiã fructus, a quo nomẽ tã apud græcos, q et apud ara bes hũerũt. De his aut ut arborior unã cũ speciebus safati egit Auicenna, quoniam hæ quoq; sicuti safati in summa corporis cure nascuntur, ut paulus aginita, qui de terminthis scripsit ex Dioscoridis alexãdriẽs auctoritate, testatum reliquit. Sed de eisdem etiã libro tertio capite de bothor noĩatis bothim ipse Auicenna plenius erat executus his uerbis. Hæc bothor appa rent in crure nigra quasi ipse sint fructus tamaricis, aut grana uiridia magna, & materia earũ est materia *hãricum*, & cura earũ ex pte mũdificatiõis eẽ cura uaricũ ulcẽ melãcholicorũ, q qdẽ uer ba Auicennæ nihil aliud ostẽdẽtia q qd libro. iiii. capite de safati circa finẽ de alluatim idẽ Auicennã spãlter scribit q uidelicet alluati sũt ulcera melãcholica, q appẽt i crure ex eadẽ materia, ex q fiũt uarices, & appropiquat cura eius curatõĩ, earũ illd et lu ce clarius mãifestare uerbũ alluati libro. iiii. male pro alboti po sitũ, & has pustulas boti noĩatas easdẽ eẽ cũ illis q græci, *tepmi uois* appellant, a similitudine, ut diximus fructus arboris terebin thi q fructus apd arabes granũ uiridẽ noĩatur, hoc. n. eẽ, qd dicit Auicennã capite libri tertii nup allegato eẽ eas q si fructus tamaricis, aut grana uiridia magna, ideo at Auicennã addidit magna, qã sicuti duplex est arbor terebinthus fructifera fãmĩna utraque.

Auicennã corre
ctus

Duo signifi
cata uerbial
botim apd
arabes.

Glutẽ al
botim

Terminthus

Bothor

Granũ uiri
de

b iiii

UNIVERSITATIS
DE SALAMANCA

Hic nota-
tur Bartho-
lomeus co-
gnomento
Montagna-
na.

Achores Fa-
ui psydracia
exanthema-
ta.

nam mascula est sine fructu, ita fructus diuersificatur, alter. n. est
magnitudine letis, alter nō grādiōr faba (ut diximus) hic at ē quē
Auicēna magnū uocat ad alteꝝ æqualē lēti cōparatū. Hæc igitur
si uera sunt (ut certe uera eē existimamus) nō paꝝ illi decipi-
untur, q̄ alluatī q̄rā faciūt safati spēm, quīq; safati nō tā cutis ca-
put itegētis, quātū faciei morbū eē arbitratur, quo ē errore du-
cti uidetur q̄ morbū gallicū safati eē opinatur, quoniā hic mor-
bus ceteris ptibus sub ueste latētibz uultus hoīum euidentius
offēdit. Eiusdē uero erroris auctores aiūt ex. i. libro Galeni de
decē tractatibus suos se sermōes sūpisse neq; aiaduertūt, q̄ idē
auctor de morbis faciei nō p̄rio libro, sed q̄nto tātū illoꝝ tracta-
tuū edisserit, sic. n. rectus ordo exigebat, ut primum a caluarie
morbis ichoaret, de q̄bus solis i. i. libro p̄tractat, deinde ad ea, q̄ i
auribz, i oculis, atq; i tota facie oriūtur mala descēdēs singula in
propriis tractatibus declararet, ut uel ex iis q̄ ipsi cōcedūt illd
probari possit safati eē solius uerticis passionē. q̄do ā Galēo i. i.
lib. decē tractatuū de safati agitur. Sed & achores, & faui, & psy-
dracia, & exanthemata, & q̄cūq; i eodē libro capitis morbi a ga-
leno cōnumerātur, uel tinea sūt, uel tinea similes scēditates, sū-
pto tamē tinea uocabulo i eo, quo medici iuniores capiūt si-
gnificatu. Quod nisi auicēna hæc oīa sub safati noīe i suis libris
cōp̄derit uane uidebitur gloriatus q̄cqd suo opifuerit supad-
ditū, eē icōp̄rēibile, cū nusq; aliter de tinea, aut his tinea affini-
bus affectibus egerit. Quāq; uero safati propriū capitis morbū
statuerimus, nō tamē ignoramus morbum etiā certē parti cor-
poris peculiare posse aliis aliquādo cōicari, qd ē inuit Auicen-
na i gens safati plurimum in capite fieri. Nos quoq; ut medici
de iis, quæ magna ex parte, nō autē raro, aut semp̄ eueniūt hoc
in loco differimus. Possumus ergo ita colligere. Cum morbus
gallicus nō sit impetigo, ut etiā antea probauimus, neq; uero ti-
nea, quoniā hic & ei cōpares morbi, ut in capite fiūt, ita a capi-
te incipiūt, morbus autē Gallicus primū sui ortū habet ab ob-
scēnis tā morbū gallicū differre ā safati, quantū caput ab ingui-

ne, aut quacūq; alia corporis pte est existimandum.

Contra uero illos, qui dicunt morbum gallicum esse
c prunam, uel ignē persicū, siue sacrum nō eodē modo,
ut cōtra ceteras opiniones possumus argumētari, cū
tanta sit apud arabes, & medicos iuniores de pruna,
& igne psico, uel sacro ambiguitas, quāta ferē de hoc ipso mor-
bo, de quo in p̄sentia disputamus. Alii. n. prunā, atq; carbo-
nē nō idē malū, sed diuersa potius opinantur, cū tamen, quod
ab Auicenna pruna dicitur, a Galeno libro. xiiii. artis curatiuæ,
& multis aliis in locis carbo latie sicuti *ἀνθραξ* græce nomine-
tur. Alii q̄uis *ἀνθραξ* idem græcis significet, quod carbo latinis,
differre tamē anthracē ā carbone ea rōne arbitratū, quoniā an-
traxiat ex materia maligniore, & magis adusta, quā illa, ex qua
carbo generatur, nec defuere, qui ita desiperent, ut uerbo græ-
co latinam darent deriuationem anthracem ab antro dictum
existimantes, quoniam (ut inquit) intra concauitatem habet
absconsam. Non absq; omni tamen ratione quidam moti ui-
dentur, ut inter anthracem, atq; carbonem, siue prunam diffe-
rentiam statuerent, cum uiderēt inde Auicennam de Altoim
quem ipsi anthracem interpretantur uno capite agentē, post
modū altero capite de pruna tractantem tanquam de morbo
ab altoim, siue anthrace diuerso, idē Rasim in libro diuisionū
de igne psico primū mox de anthrace seorsū scripsisse. Ego ta-
mē illos, q̄ inter carbonē, siue prunā, atq; anthracē faciūt differē-
tiā libenter interrogarem nunquid Galenus de anthrace in eo
quē ipsi sub hoc uerbo intelligūt significatu usquā fecerit men-
tionem, tantum enim morbum, ac magis, q̄ ceteros exitiale la-
tuisse Galenū, atque ideo neque in libro quarto decimo artis
curatiuæ, neque in secundo ad Glauconem, neque in libro de
tumoribus cōtra naturam, nusquam deniq; ab ipso fuisse nomi-
natū penē ridiculū ē suspicari. Quod si Galenus & de pruna, de
q̄ agit Auicēna, & de anthrace pestifero sub eodē noīe Anthra-
ce uidelicet libro. xiiii. artis curatiuæ tractasse dicatur, quoniā an

De pruna
igne persi-
co & anthra-
ce, disputa-
tio.

Altoim

UNIVERSITATIS
DE SALAMANCA

GRADOS 15115

Auicennae loci

Alibium

*Buboni-
um. 7.
inguinaria
herba*

Error pan-
dectarii &
Serapionis
simul in her-
ba inguina-
ria.

Duplex bu-
bo.

Causa primitiua

thracem fieri aliquando in epidemia eodem in loco Galenus te-
stat, non ne hoc idem de pruna, & igne persico refert Auicen-
na his uerbis: Et quandoque accidit ista causa pestilentiae. Talis
ergo pruna, atque altoim, siue anthrax minime differet, atque hoc
pacto Auicenna de eodem tumore pestifero sub uariis nomi-
nibus pruna scilicet, atque altoim frustra in duobus egisse locis iu-
dicabitur, nisi forte dixerimus altoim quidem esse anthracem
non omni tempore, sed solum pestilente, neque in omni parte
corporis sed tantum in glandulosa, ac praecipue in inguinibus or-
tum, quando & ipse Auicenna hoc idem uidetur insinuare ita
scribens. Antiquissimi antiquorum nominauerunt nomine,
quod translatum est in arabico altoim omne apostema. eueni-
ens in membris glandulose carnis aut alibium, haec enim est ueri-
or lectio, quam altera alibi siquidem uerbum alibium significat apud
arabes inguen, unde & herba inguinaria, quam graeci *ἑρπύλλον*
nominant apud arabes alibium nuncupatur, licet pandecta-
rius secutus Serapionis errorem heringium a bubonio, si-
ue herba inguinaria non distinguens alibium heringium iter-
pretatur. Voluisse autem Auicennam libro. iiii. ubi de altoim
scribit de hoc tumore agere, qui praecipue in inguinibus nasci-
tur, facile coniecturabitur unusquisque, qui inuicem uerba Auic-
ennae de altoim, & Pauli de bubone contulerit, sunt enim qui
si eadem medicina, quibus Auicenna curat altoim, & Paulus
bubone, nisi quod Paulus multo rectius eandem curationem
distinguit, nam cum duplex sit *ἑρπύλλον* id est bubo alter, qui fit a
causa primitiua (ut utar uerbo apud medicos iuniores perusi-
tato) atque ideo ex sanguine non necessario maligno, alter, qui
fit ex materia uenenata tempore praesertim pestilentiae, in pri-
mo quidem bubone incohante Paulus utitur refrigerantibus
atque adstringentibus medicamentis, ueluti spongia ex pulsa,
& lana ex uino, & oleo acerbo, uel rosaceo, uel melino .i. po-
mo uel lentiscino uel myrrhino, nullum .n. ex his in tali bubone
periculum imminet, ut quilibet medicae artis peritus intelli-

git. Auicenna uero nulla adhibita distinctione haec eadem reme-
dia quibus ex reprimentibus adhibet in principio altoim id est bu-
boni pestiferi, quibus nihil possit esse in hoc malo piculosius
Neque uero illud satisfacit, quod non nulli de hoc genere medi-
candi dubitantes dicunt in Auicennae excusationem, quod uideli-
cet Auicenna uoluerit nos super ipsum altoim, sed potius par-
tes ipsi Vicinas, ne corruptio perambulet, eas, quas diximus
imponi medicinas reprimentes. Ego enim in hoc genere morbi
praestare semper opinor non solum ad locum affectum, sed etiam pro-
xima tabe pestiferam quantum fieri possit euocare, Si .n. a locis circu-
stantibus reperiatur quantum extrinsecis partibus hoc est ignobili-
oribus mali depelletur, tantum ad intrinseca, & praerunq; lethalia
detruderetur, cum illud quoque in pestilentia sit obseruatum quod plures
cutis exterioris partes afficiuntur tota uero noxia foras prodeunte,
tanto minus subesse piculi, sicuti ubi unum solum locum carbunculus
occupauerit, agri salus penitus est desperata. Quamquam uero Auic-
enna & si non incurandi ratione, saltem in eo cum paulo conueniat, quod
sicuti hic bubonium ab anthrace, ita ipse altoim a pruna seiuixit,
non tamen aequae constat apud Auicennam ex qua materia pruna,
uel ignis persicus oriatur, cum uideatur quandoque Auicenna non so-
lum a Paulo, atque Galeno, sed a se ipso pariter de hisce morbis
scribens dissentire. Galenus .n. quem Paulus et sequitur ait anthra-
cem ex sanguine melancholico feruente generari, atque ideo a
pustula aliquando incipere, aliquando sine hac, deinde quodam attolli pu-
stula, qua disrumpitur similiter ulcus crustosum fit. Eadem fere de pru-
na, uel igne persico quodam in loco scribit Auicenna libro .f. quarto
inter initia tertiae capite de apostematibus, & pustulis in hunc
modum. At uero ex sanguine grosso malo sunt species exiturarum
malae, nam si eius malitia uehemens fiat, & ipsius abustio proueni-
et herisipila, & eueniet combustio, & crusta, & deterior est ignis per-
sicus. Hoc in loco Auicenna de igne quidem persico uidetur cum Ga-
leno consentire, siquidem ignis persicus idem genus coit cum anthra-
ce de quo Galenus agit libro xiiii. artis curatiuae quemadmodum

Error Auic-
ennae in cu-
ratione Al-
toim.

Auicennam
in eodem mor-
bo aliquan-
do Galenum
sequi. Ali-
quando di-
scere ab eo.

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

*Anthrax .i. ignis
sacer uel p[er]fic[us]
A uicēnam
discordare
à Galeno d[icitur]
herispila .*

*Cholerā p[er] flaua
bile uitiōse usur
pari a iuniorib[us]
& melancholiam
pro atra bile*

*Sanguinē esse
frenū cholerae*

ex ipso constat Auicēna qui libro iiii. capite de ulceribus ait ulcus corrosiuū ignē p[er]ficum à Galeno nominari, ut etiā ex multis translationibus cōstat, quā anthracē ignē sacrum, uel p[er]ficum interpretatur. De herispila uero idē Auicēna aperte à Galeno discordat, qui uult herispilam non ex sanguine crasso, qualis est melācholicus, sed potius tenuissimo generari, ut cōstat, ex eius uerbis libro secundo artis curatiua ad glauconē de uero herispilate scriptis. Postmodū uero Auicēna in eo quarti libri capite, quo de pruna, atq[ue] igne p[er]fico tractat, licet easdem ferē notas in pruna, & igne p[er]fico scribat, quas Galenus, ac Paulus in anthrace, siue carbone pustulas scilicet corrosiuas faciētes accidere escaram, qualem facit accidere cōbustio, & canteriū, uult tamen tā prunam, quā ignem p[er]ficum ex colera citrina generari, quā, si uerba eius attendimus ex sanguine cholerico originē traxerit. Sit autem mihi quod etiam ab initio exposulaui hoc In loco concessum ab iis, qui nihil nisi eleganter dictatum audire patiuntur, & uerba potius, q̄ sententias cōsecantur ubi de arabū medicorū opinionibus disputatur seruare eū dē aliquid modū loquēdi, quo medici passim iuniores utuntur, ac pro flaua bile cholera, pro atra melācholia, pro herispilate herispila, & plura alia noīa barbara usurpare, ne si aliis q̄ ipsis uocabulis uti uoluero, non tam uidear latinitatem affectasse, quantum uerborum studio bonos auctores oppugnare tentasse. Materiam itaq[ue] prunae, uel ignis p[er]fici apud Auicēna esse cholera citrinam ex cholerico sanguine genitam indicant ipsius Auicēnae (ut nuper diximus) uerba, quae ita se habent. Et unus quisque amboꝝ tam scilicet pruna, q̄ ignis p[er]ficus est de cholera, citrina adurente permista melancholia. Et paulo post in curatione eorundem morborum Auicēna praecipit fieri flebotomiam aliquando usq[ue] ad syncopē, ut sanguis cholericus euacuetur qui quidem curationis modus nescio quantum rationi uel etiam ipsi Auicēnae conueniat, qui sanguinem esse frenū cholerae ubiq[ue] insinuat, & primo libro cauēdū eē admonet, ne supflua

sanguinis missione, agrum ad humorum cholericoꝝ ebullitionem perducamus. Quare si eius aliis in locis doctrinam sequimur in morbo ex cholera superante, seu sanguine cholerico facto phlebotomia non competit, uel non tanta, ut ad syncopen usque perducatur, nam & Galenus ipse, qui tam audaci remedio adstipulatur, non nisi in tribus dispositionibus usq[ue] ad animi defectū sanguinem detrahit, uel scilicet in maximis phlegmonibus, uel febribus ardentissimis, uel doloribus uehementissimis. Quorum nulla adest in eo, de quo differimus morbo, si enim sanguis cholericus sit superabundans, quod esse in igne p[er]fico inuit Auicēna nō phlegmones faciet, sed potius herispilas ēt exq[ui]tas, ut inq[ui]t Galenus libro .ii. artis curatiua ad glauconem, ubi inter phlegmonē, atq[ue] herispilas ponit differētiā. Veri autē herispelatis calor imo dīcus, ut idē Galenus sentit libro viii. artis curatiua nō aliter q̄ aqua frigida epota curatur. Sic & quaecunq[ue] aliae febres ex cholera, uel per se uel sanguini mistae feruore generantur nullū magis praesentaneū hēnt remediū, q̄ frigida aqua potionem. Vnde Auicēna tam ī curatione herispilae, q̄ etiā causonis uisus est dubitare, an in eis sanguinē mittere oporteat, nedū iusserit ad syncopen usq[ue] profundi, hoc n. remediū ī his solū febribus cōuenit, quae ex multo sanguine uel ebulliente, uel putrescente generantur, q̄les illae sunt, quae proprio noīe synochi noīantur, sed neq[ue] pp[er] intolerabiles dolores (hi. n. in hoc morbo nō adsunt) tāta sanguis detractio ē facienda, q̄ si etiā adeēt, distinguēdū foret, ut inquit Galenus in expositioe aphorismi. Quae egerūt nō multitudinē cōsiderare oportet, an phlebotomia, uel potius purgatione sedari deberent nihil aliud ex his uerbis insinuat, nisi q̄ ubi humor alius à sanguine faceret sua uel qualitate, uel q̄titate dolorē, purgationē eē praefere dam, qd uidemus eundē Galenū in oīum morboꝝ praecipue cholericoꝝ curatione ubiq[ue] obseruasse adeo ut in cōmētariis libri secūdi de humoribus et i pleuritide, cū sit ex humore cholerico dānet phlebotomia, quā tamē plus ī hoc q̄ in ullo altero

*Audax medicina
phlebotomia
usq[ue] ad syncopē*

Tres dispositiones in quibus licet facere phlebotomiam usq[ue] ad syncopen.

*Syncope .i.
animi defectus*

*Herispilae
Phlegmone*

Synochi febres

*In pleuritide
qui sit ex humore
cholerico
nō est mittendus
sanguis*

*Galenus & Auicenna
nimiam humoru
cholericoru infla-
matione ubiq: em-
tace*

*Auicennam
morbos etiā
natura dista-
tes cunfun-
dere.*

*Formica miliaris
Herpes*

Idē

morbo alioquin uidetur probare. Apparet. n. & ipsum quem admodū etiā Auicennam nimiam humorum cholericorū inflā-
mationem ubiq: euitare. quāuis hanc in ignis perfici curatione
Auicenna non cauerit docēs aliquando in ea usq: ad syncopē
sanguinē euacuare. Quid q: ēt Auicenna in pruna uel igne psi-
co prohibet scalpellationē profundā quādo materia est decli-
uis ad cholera. his. n. & ipse utitur uerbis et tamē capite superio-
ri, ubi agit de formica suaserat ex Galeni cōsilio extirpare formi-
cam cū aliquo, qd sit sicuti embula, & extremitas pēnā, aut alte-
rius rei, cuius extremitas sit a cute, quā possibile sit deglutire for-
micā. Atqui hāc extirpatio formicæ si diligēter inspicimus, mul-
to est uiolentior, q scalpellatio, ut si hanc timet Auicenna, quan-
do materia est decliuis ad cholera, multo magis tale aliquid fa-
cere debuerit formidare in morbo ex materia non decliui ad
cholera, sed mera cholera ut ipse opinatur procreato. Ego qui
dē puto Auicennā modo salua tāti uiri reuerentia dicere liceat:
morbos etiā natura distantes, atque eorūdem curationes ple-
runq: cōfundere, uel ut eisdem utar uerbis, quæ ipse solet ali-
quādo in aliorū reprēssione usurpare capitulum in capitulo po-
nere, quā quidē cōfusionē uidetur in tribus capitibus de herisi-
pila de formica, & de igne psico se consequentibus præcipue
fecisse (nā ut nos ēt eundē seruemus ordinē) capite, quo agit de
herispila inter ceteras huius morbi notas hāc etiā ponit, q cō-
burit, & sua uirulentia uesticat. Hāc autē (ut ita dixerit) uesticatio
magis, propria ē alteri morbo, de quo agit in sequēti capite, quē
ipse formicam miliarem, Galenus uero, ac Paulus herpetē cen-
chriam id est miliarem ea potissimum nominant ratione, quod
serpit, atque in cute uesticas, siue pustulas milio similes excitat.
sed etiam medicina ipsæ, quas adhibet Auicenna ad herisipi-
lam super cutem existentē, sunt quæ à Paulo scribūtur ad for-
micā miliarē, siue (ut eius utar uerbis) ad herpetē uesticosum, uel
pustulosum. Hāc. n. sūt pauli uerba. Ad herpetē uesticosū sco-
ria plūbi ex uino austero cōtrita mox illita cataplasma ex foliis

beta in uino decoctis sup ipone. Auicenna autē ad Pauli (ut ui-
detur) imitationē ita scripsit. Et si fuerit herispila sup cutē, cure-
tur excoria plūbi cū uino pōtico cū foliis ficule bullita cū uino
Modus autē loquēdi Auicennæ nō parua pōt diligēter inspicietis
bus facere dubitationē, cū. n. inqt. Si fuerit herispila sup cutē,
uidetur ex his uerbis inuere posse ēt aliter q sup cutē fieri heri-
sipilā. Atq: Auicenna supius iter flegmonē, atq: herispilam faci-
ens differētiā ita scripserat. Et ap ostema herispila nō fit nisi in
eo qd apparet de cute. Quare nisi hāc dubitatio soluat, non
parua suspitio relinqtur q medicina, quas hoc in loco ad herisi-
pilā scribit Auicenna, alteri potius morbo hoc ē formicæ milia-
ri cōueniūt. Sed & uerba sequētia Auicennæ hoc ipsū aptissime
mōstrāt, nā statim subinfert. Et curetur cū eo, in quo ē resolutio &
exiccatio fortis cū infrigidatiōe. Nemo autē nescit nisi qui tritū
illud in medicina principiū ēt ignorat cōtraria. s. cōtrariis cura-
ri herispila morbo calido, & sicco fortiter exiccātia nō cōpe-
tere. Quod ipsum gētilis aiaduertēs inqt Auicennā hic duplici-
ter intēdere, primo q ponit absolute medicinas quæ cōpetūt
in statu secūdo q hic ponit medicinas, quæ cōpetunt in heri-
sipila ulcerata, quæ sunt nimis fortis exiccationis. Nos uero ex
hac ipsa responsione illud confessum habemus, qd contra Aui-
cennam probare nitēbamur eas. s. quæ hic ponuntur ab ipso me-
dicinas non herispilæ, de qua agit in hoc capite sed alteri po-
tius, de quo tractat in sequenti formicæ, s. uel miliari, uel corro-
siuæ conuenire, nā herispila ulcerata nihil aliud est, nisi herpes
exedens apud Galenum ut idem Galenus libro xiiii, artis cura-
tiuæ testatur, herpes autē comedēs ē formica corrosiua siue ul-
cerata apud Auicennā. Quod uero nō differat herpes comedēs,
de quo agit Galenus a formica corrosiua de q scribit Auicenna
uidere licet ex his, quæ Auicenna quidē de formicæ corrosiua,
Galenus uero de herpetis comedētis curatiōe eadē abo præcipi-
unt, hāc. n. sūt Auicennæ uerba. Via autē secūdū quā curatur for-
mica ē ut aqua ex ipsa ē corrosiua alienetur ab humidatōe, quā

Gentilis

Herispila
ulcerata &
herpes ex-
dens idem

Herpens co-
medens
Formica co-
rosiua siue
ulcerata

Idē

Galenus

**Magnus
scrupulus a-
pud auicen-
nam
auicennā ui-
deri sibi ipsi
repugnare.**

Gentilis

iam administrafti in herispila. humectatio. n. non est cōueniēs in ulceribus. Galenus quoq; a quo sumpsit Auicēna i eandē fere sīam scribit libro. ii. artis curatiuæ ad Glauconē i hāc sīam Herpetes qdē quātū ad totius corporis curatōem simili mō. quo herispelata curare oportet. quātū uero ad locū ipsum affectū nō ēt similiter oēs. qui. n. exeli sunt refrigerari quidē desiderāt. sicuti & alii. atq; herispelata nō tamē ea medicamēta. quæ præter id. qd refrigerāt. ēt humectāt. patiūtur. sed ea sola ex refrigeratibus. quæ simul exiccare possūt. admittūt. Hic Galenus sicuti auicenna i cura formicæ corrosiuæ. ita i curatōe herpetis comedentis prohibet humectatōem. quā tamen i herispelatis probat. atq; iō idē galēus subiūgit. Nō igitur neq; lactucā. neq; polygoniū. neq; ex stagnis lēticulā. uel palustrē lotū. uel anthyliū. uel psyliū. uel portulacā. uel itybū. uel sempuiuā. uel tale aliqd. qd possit humectare. qd herispelatis erūt opportūa. oportet adhibere. Sed hic nō paruus remanet scrupulus. qd has ipsas herbas. uel magnā earū partē i principio formicæ corrosiuæ probat Auicēna ita scribēs. Et administra in principiis eius. s. formicæ corrosiuæ (de ea. n. statū supra locutus erat) sicuti lactucā. & nenufarē. & sempuiuā. & uolubilē. & portulacā. ut uideatur Auicēna sibi ipsi manifeste repugnare. si. n. ut ipse paululū supradixerat ea. quæ debetur herispilæ humectatio fugiēda ē in curanda formica corrosiuā. cur postmodū lactucā sempuiuā. & portulacā. quas Galenus libro. xiiii. artis curatiuæ ad herispilā qdē laudat curatōem. libro uero secūdo ad Glauconē pp. eā. humiditatē i herpete exedēte cēset euitādas statim Auicēna i formicæ corrosiuæ principio cōmēdat. uel iubet admistrari. Nō solas igit gentilis. qd hāc uerbis Auicēnæ repugnatiā uisus ē aīa duxerere. sed cū aliis exiccantibus mixtas. utputa lēticulā. quæ ē frigida & humida. cū sempuiua. quæ ē frigida. & sicca. qd idē Gentilis nō de formica corrosiuā. sed ambulatiua. in qd sicuti i quibet alia formicæ specie secūdū ipsū aliqua ē ulceratio. atq; ideo humiditas. quæ debet exiccari moueat dubitatōem. Sed cur obsecro

ad formicā. siue corrosiuā. siue ulceratā talis mixtio sit necessaria qd nō iueniatur herbe simplices. quæ simul habeāt cū exiccandi tū ēt refrigerandi pātē. aut qd ea sola. qd humectāt possint refrigerare. Ipse quoq; Auicēna postmodū. sicuti ēt Galenus eas qd utriq; præstāt effectū. qd. s. aque exiccāt. atq; refrigerāt. memorat. sicuti arno. glossā. rubū. & lētē. qbus mille alia possint similes repiri. Quod si ēt eadē formicæ corrosiuæ. siue ulceratæ cōpetūt medicina. quæ ēt herispilæ. frigida. s. mō nō possint humectare sicuti neq; calefacere. cur Auicēna uolubilē herbā ad caliditatē declinatē. ut ipse scribit secūdo sui opis libro aliis refrigerantibus adnumerauit. ut tamē hæc cōpetat. quoniā a quibsdā cēsetur frigida. nō uideo si (ut inqt Gēt. lis) hæ. qd scribit Auicēna medicina nō p se sola. sed mixta cū aliis recipiatur. quō ex mixtura humectatiū. ac refrigeratiū. fiat medicina. qd tū frige faciat & exiccet. qd exigit formica corrosiuā. uel ulceratā. qd ut morbo calidus frigida solū sine calidis qrit. ut uero ulceratus solū sicca sine humidis. i quo qdē morbo Galēus ēt strychnū. i. solanū respuit qd nō habeat sufficiētē siccitatē. Auicēna uero eadē herbā nō probat nisi sicca qd si uiridis possit humectare. Si ergo humida cauebat. cur lactucā. & nenufar. & lēticulā aquæ. similesq; herbas humidas ēt aliis siccis. admistas approbauit. Neq; tamē puto qd Gēt. lis credidit eū fuisse Auicēnæ itellectū. ut sempuiuā pro herba sicca. qd aliis humectantibus debeat adiūgi hoc i loco noiauerit. quoniā eadē herbā Galenus libro secūdo artis curatiuæ ad Glauconē aliis adnumerat. qd herpetē comedētē nō solū possunt refrigerare. sed ēt humectare. quis. n. idē Galenus sexto d. simplici medicina libri uolumie sempuiuā frigidā. ac sicca statuerit. plurimū tamē illi tribuit frigiditatis. minimū uero siccitatis. i mō i ea uigere aquosā substantiā plane asseuerat. cuius rōe. ut arbitror i secūdo libro. quē dixius artis curatiuæ ad Glauconē qn do herpes fuerit ulceratus sempuiuā unā cū aliis humectantibus improbat. sicuti ipsā herispelatis cōuenire fatetur. nā licet f. ad corpus tēpatū. sicuti fit i ceteris medicinis collatōe libro. quē diximus de simplici medicina sexto sempuiua frigida. & sicca her-

Herba uolubilis.

**Gentilis ex
positionem
iprobati.**

UNIVERSITATIS
DE SALAMANCA

Oleū rosaceum

*& refecti
gerunt
calefacere
& refrigerare*

Galenus li-
bro. iiii. d. sim-
plici medi-
cina.

Rabi Moy-
ses ex igno-
rantia com-
paratōis me-
dicinarū ad
diuersa cor-
pora, male
Galenū tā-
q̃ sibi ipsi
cōtradicen-
tem notare.

ba dicatur eadē tamē ad herisipelas morbū calidū, ac siccū cō-
parata scdo libro ad Glauconē frigida, atq; hūida reputatur, si-
cuti oleū rosaceū, & refrigeratos calefacere, & calefactos refrige-
rare ab eodem Galeno scribitur libro tertio de simplici medi-
cina, quā quidem effectuum diuersitas, ut etiam inibi scribitur
his p̃cipue datur medicinis quā parum à temperamento re-
cesserunt, qualem esse diximus semperuiuam herbā in sicci-
tate auctore Galeno sexto libri de simplici medicina, uolu-
mine. Hanc uero ad diuersa corpora comparisonem non
animaduertens rabi Moyses ausus est notare Galenum quasi li-
bro secundo artis curatiuā ad Glauconem contraria de sem-
peruiua scribentem, quā libro (quem diximus) sexto de simplici
medicina super eadem herba asseruerat. Nos uero de hac re-
pugnātia sinīa falso obiecta Galeno plenius alibi diximus, ubi
eūdē Galenū defēdimus cōtra rabi Moysen p̃cipi medicorū
ē ī plerisq; aliis ī festū. Aliud uero Gētilis suffugiū dicētis, q̃ ī p̃-
cipio p̃cipiātē formicā frigida & humida cōpetūt, q̃ licet ibi
sit aliqua ulceratio, nō tamē corrosio adest eis dē, q̃s supra posui
musrōnibus ī probatur, atq; eo magis, quoniā à Galeno ī secun-
do artis curatiuā libro ad Glauconē, quālibet ulcera ē ī sūma
cute existētia egere exiccātibus Hippōcratis auctoritate mōstra-
tur. Sed ut ē antea inuimus, cū Auicēna his uerbis utatur, & ad
mīstra ī p̃cipiis eius, hoc uerbū eius nihil aliud pōt referre nisi
formicā corrosiuā, de qua statī supra fit sermo. Neq; uero illa ra-
tio cōuicit, quā qdā adduxerūt probare uolētes Auicēnā itelli-
gere de p̃cipiis formicā ambulatiuā, nō at corrosiuā, quoniā
postea subiūgit, & cū timetur sup eā corrosio, cū in formica cor-
rosiua ut inqūt nō timeatur corrosio, quā iā ad sit, sed potius in
ābulatiua, quasi nō potuerit Auicēna prius scribere curatiōem
formicā corrosiuā, deinde docere anteq̃ formicā corrosio sup
ueniat qbus remediis sit occurrēdū. Mihi uero maiore faciunt
dubitatiōem remedia quādā, qbus utitur Auicēna ad prohibē-
dā corrosiōnē sicuti aqua, quā currit ex ligno uitis humido cū
aduritur, & sterco ouī cū aceto, & sterco uaccinū cū aceto,

quā diu ipse extranea ē cōfitetur, neq; multū ad prohibēdā
corrosiōnem p̃ficere. Ego uero multo magis extranea existi-
mo, q̃ statī post ab Auicēna sup corrosiōnē iā appētē iponūtur,
sicuti succum cucūeris asinini, & sal, & fel hirci, & rutā cū nitro
& pipe, & nitx cū urīa pueri, q̃ oīa tā priora, q̃ ē sequētia nō for-
micā uel ābulatiuā, uel iā corrosiuā, sed tollēdis potius uerucis
cōueniūt, ut patet ex Paulo eis dē urēte ad tollēda qdā genera
uerucarū, q̃ graci *μυρμηκας*, & *ἀνδροχρόδους* appellāt, ut ē
ex Auicēna cōstat, q̃ de nōnullis eorū ī curatiōe uerucarū me-
mīt, & uariis ī locis, ubi de earū dē medicinarū proprietatib; agit
ualere eas ad uerucas, nō at formicā ābulatiuā, uel corrosiuā ī-
nuat. Sed hoc qdē capitulū de uerucis ī capitulo de formica
male fuisse ab Auicēna positū, & cām ē huius erroris ī sequēti-
bus plēius apiemus. Illd nūc probasse sufficiat auicēnā herisipi-
lā pro formica & formicā pro herisipila nō sine magna cōfusi-
ōne accepisse qdō qdē, q̃ erāt herisipila remedia refrigeratiua, s.
atq; humectatiua, eadē formicā corrosiuā accōmodauit, q̃ uero
formicā cōpetebāt uel corrosiuā, uel miliari multū, s. exiccātia
hac rettulit ad herisipilā. Sed quoniā supra mōstrauimus medica-
mēta fortiter exiccātia scripta ab Auicēna ad herisipilā supra cu-
tē existētē à Paulo fuisse trāsīpta, an ē fideliter trāsīlata fuerit ui-
deamus, sic. n. nō simplex, sed multiplex potius error īdicabi-
tur. Vnum ex his remediis fortiter exiccātibus, de qbus supra fa-
cta ē mētio ita hētur apud Paulū. Lanā atiquā illotā circa tēdā
cōbuste dragm. xii. cerā dragm. xxv. scorīa plumbi acetabulū
mediū, sepi caprini purgati, & loti ī aqua dragm. xxv. olei myr-
tini unci. v. altera huic correspōdēs apud Auicēnā scribitur in
hūc modū, Lanā ueteris adustā nō lotā pondus dragm. xii. s.
carbōis de cortice arboris pini tantū dē cerā dragm. xx. scorīa
plumbi dragm. v. sepi caprini ueteris abluti cū aqua dragm. xv.
olei mirthyni unci. v. si pōdera qdē medicinarū notata in Auicē-
nā cōpositiōibus nō oīno quadrāt cū alteris, quā ī similibus
apud Paulū cōpositiōib; iueniūtur nō ē, ut arbitror, magnipē-

c ii

Extranea re-
media qui-
bus utitur
Auicēna ī
formicā cu-
ratione.

*Auicēnā herisipi-
las p̃ formi-
ca & formica
pro herisipela
accepisse ma-
gnā confusio-
ne*

UNIVERSITATIS
DE SALAMANICA

*Unde habuerit
auicenna occa-
sionē tot erro-
rū*

Arabem in
terpretē ma-
le paulum in-
terpretādo
dedit Aui-
cēna curan-
di occasio-
nem.

dēdū. Illud multo magis ē cōsiderandū ab his præserti, q̄ quā-
dam ueluti diuinitatē tribuūt Auicēna, in cuius libris de medi-
cina præserti nullū posse inueniri errorē arbitrantur, quo pacto
Auicēna in nuper dicta cōpositione misceat carbonē de cor-
tice pini, quē tamen Paulus in sua cōpari oīno prætēmisit. Est
in q̄ ut existimo diligentius examinandū, an Auicēna, uel alius
deliquerit, noua, atq; inaudita medicamēta, uetere cōpositioni-
bus adiungēdo, ueluti carbonē de cortice pini, de quo quidē
carbone nūq̄ scriptū inuenitur, q̄ ullā habeat in medicinis ad-
heris pilā, uel formicam efficaciam. Nunc autē non esse nostrae
translationis errorē testem facio miro ingenio, ac singulari do-
ctrina præditū iuuenem Paridē cesareū mātuānum, qui ut sem-
per fuit omnium bonarū artium studiosissimus, ita nunc medi-
cinæ totus insistit, ad quā fideliter p̄cipiendam nō mō latinos,
& græcos, sed etiam hebræos, atq; arabes adhibet præceptores
qui à me eodem paride præsente sepius requisiti in his locis præ-
serti, in quibus Auicēna à Galeno, ac paulo nō pagē diffetire ui-
debatur, ut uerba Auicēnae sicuti in eorū iacent lingua mihi in-
terpretatētur eūdem ferē sensū rettulerūt, quē et nos in nostro ha-
bemus Auicēna, unde in eā ueni sententiā, ut multos, qui non
solū in nostris, sed etiam hebræorū, atque arabum libris inueni-
untur errores Auicēnae ex prima græcorū auctorū, quorū sentē-
tias idē Auicēna unde quaq; collegit facta in arabicā linguam
conuersione sumpsisse occasionē. nam & hūc ipsum, de quo
paulo ante loquebamur errorē nō aliū de q̄ ex uerbis Pauli ma-
le itellectis traxisse originē facile pōt unusquisq; p̄pendere. Cū
enī Paulus ita scribat. Lanæ ueteris circa tādā cōbustæ dracmē
xii. credidit Auicēna uel potius ille, qui male Paulū in arabicū
sermonē transferēdo dedit Auicēna errandi occasionē, tādā
quoq; siue carbōes ex tādā exusta derelictos in eandē uenire
cōpositionē, atq; ideo ita notauit. Sumātur lanæ ueteris adustæ
nō lotæ pōdus dracmarum xii. & semis carbonis d cortice pini
tātū dē errore sanē satis ridiculo, atq; aliq̄do futuro piculoso, si
medicina ēt quæ deuorantur, uel bibūtur postq̄ fuerit sup ignē

q̄ndoq; parata, carbones, q̄ ex eodē igne remāserit in suā quoq;
societatem receperint, tale enī quodā fiet in cōpositione rela-
ta ab Auicēna, si ut ipse docet ad lanā exustā aqua portio car-
bonū extēda, circa quā fuerit exusta adiciatur. Nemo autē ad-
miretur eā præcipue lanam quæ circa tādā fuerit exusta a Pau-
lo in ea, quā diximus cōpositione probari, fuit enī quoddam
apud ueteres incōburenda lana, quæ nō nisi cōbusta ad usum
medicinæ ueniebat artificiū, cuius etiā Galenus, sed multo ple-
nius Dioscorides meminit, qui inter ceteros lanam cōburen-
di modos hūc quoq; tradit. Alii disponētes obeliscos sup uas
fictile latū os habēs inuicē distantes, & super imponentes scan-
dulas, & lanas alternatim leuiter ex tādīs paruis succēdunt, ubi
uero lanæ fuerint cōbustæ tollunt, & si quid pingue, uel pix ex
tādīs paruis defluerit, simul tollunt, atq; reponunt, & hoc est
quod Paulus uult lanam, sicuti ut docet Dioscorides ustam, nō
autem carbones de cortice pini in ea, quā scribit ad herpetē ue-
ficosum cōpositione cōmisceri. Nūc ad reliqua explananda
transeamus, in quibus uidetur Auicēna aliquanto maiore, uel
etiam periculosiorem fecisse cōfusionē, mox ad ignē perficū,
de quo præcipue disputabamus, in quo morbo plusq̄ in cete-
ris fuit Auicēna perplexus reuertemur. Scio tamē me nō cre-
denda scripturū his præsertim, qui post habitis rationibus sola
nomina, ac scribētū auctoritatē sequūtur qui se alicui ita addi-
cunt auctori, ut proprios sensus destruentes malint alteri q̄ suis
oculis credere. Nos supra cū ex sensu ipso, tum etiā Dioscori-
dis auctoritate cui etiā ex parte cōsentit Auicēna probauimus
eupatoriū hēre folia canabis, uel pētahyllō similia, fructū puū
q̄ exiccatus uestibō adherescit eē deniq; eupatoriū herbā illam,
quā nos uulgo agrimoniā nōiamus. Auicēna uero idē eupatori-
um aliud q̄ agrimonia eē significat, cū ait eupatoriū eē herbam
aromaticā habētē folia canabis, & florē sicuti nenufar. Cōstat. n.
herbā uulgo agrimoniā nūcupatā neq; eē odoratā, neq; hēre flo-
rem sicuti nenufar, imo ita exigū, ut uel nenufari, uel eius flori
collatus nullam ip̄sius habeat similitudinem. Cui igitur plus
iq̄es, hac ip̄te credemus Dioscoridē, an Auicēna? Auicēnae

c iii

Modus cō-
burendi lanā
secūdū Dio-
scoridem.

Nullius aucto-
ritati et magis
q̄m p̄p̄rijs sens
credendū

Eupatoriū
Agrimonia

VNIVERSITATIS
DE SALAMANCA

Qui simplicia ig-
norat dimidia
scientie medici-
nae parte caret

Totam me-
dicinam co-
stare ex dua-
bus noticiis
altera subie-
cti, altera me-
dicamento-
rum.

Paucis ista scribi-
mus, & solis ama-
toribus ueritatis

iges cui nostra aetas dedit medicinae principatū. At q Galenus
unāq; ipse Auicēna i hac parte medicīe, q de medicamētis sim-
plicibus agit, primū locū dioscoridi tribuit. Sed fac auctorita-
te esse parē, Vbi tu mihi Auicēna patrone herbā inuenies aro-
maticā foliis canabis, flore nenufaris, quā sit uerū eupatoriū, si-
cuti ego tibi alterā assignauī, ita Dioscoridis, i. linii. Serapionis
sup herba eupatorio descriptionibus cōgruētē, ut nisi malis ui-
deri cecus, q̄tateri Auicēna in ueris eupatorii notis designan-
dis aberrasse nullo mō negare possis herbā, quā nos uulgaro no-
mine Agrimonīa uocamus esse ueteribus eupatoriū. Quod si
forte mihi cōcesseris id, qd multi ēt ex medicis iunioribus non
diffitētur Auicēna nō multā habuisse simpliciu medicamētoꝝ
noticiā nō aduerteris fortassis te eadē cōcessione dimidia sciētia
medicinae partē Auicēna detrahēre, quā tota ut inq̄t Galenus
libro secūdo de Crisi ex duabus cōstat noticiis altera subiecti,
circa qd medicus opatur, altera illorū, qbus ueluti instrumētis i
suo opē utitur. Cur uero si in his, in qbus ueritas ipsa seipsam cō-
teplantibus offert, ubi uigēt sensuū iudicia Auicēna errasse cō-
cedis, nō a que i rebus magis abstrusis, atq; recōditis labi illū po-
tuisse fatearis. Tu tamē crede quod lubet, nos paucis ista scribi-
mus, & solis amatoribus ueritatis. Si nō apud malignos, atq; im-
peritos, saltē apud probos, ac doctos gratiā ut speramus cōse-
cuturi, forte ēt apud aēgrotos, quos fortuita medicīa piculo li-
beramus, cū herbam i fossatis nascentē, quā quid sit a medicis
ignoratur haecenus tamē credita est a pluribus ēē eupatoriū, ne
sympo ex eupatorio, atq; aliis cōpositionibus adiungatur, mo-
do sint, q nobis fidē uelint praeſtare, prohibemus. Sed & altero
multo ſane maiore piculo uel ēt tormēto miseros mortales libe-
remus, qd audio malo suo fato sensisse nōnullos, q hac tēpeſta-
te morbo gallico laborarūt, neq; n. defuere medici, q pustulas
illas, quā i eodem morbo totū aliquādo occupant corpus qui
busdā ferreis instrumentis extirpare tentarint nixi (ut arbitror)
Auicēna auctoritate formicā ambulatiua, et corrosiua pu-
stulas embula & pennae extremitate, ut supra quoque notauī

Galenus secundo de
Crisi

Tota medicina ex duabus noticijs. Altera
subiecti circa quod medicus opatur. Alte-
ra illorū qbus ueluti instrumētis in suo
opere utitur.

mus euellentis quod ēt magisteriū, si diis placet, neq; Dinus in
tali curatōe iprobauit, & Franciscus de Pedemōtium, plurēsq;
alii Auicēnam sequentes suis scriptis inseruere, aiūtq; ipsi unā
cū Auicēna id ēē cōueniēs scdm galeni op̄ionē. Sed ubi obse-
cro unq galenus pustulas ex hūore acuto cholerico factas talibus
instrumētis iussit extirpari galenus in q q ubiq; medicos crudeli-
ter, atq; ipite medicantes uocat humanā naturā p̄niciē. Quid uero
scruus, aut rudius medēdi gēus possit excogitari, q morbū nō
alio magis noie, q ga exulcerat i festatē ēt uehemētius exulcerare
Falso igitur iget aliq; Auicēna Galenū allegauit, neq; uere, neq;
falso, si tamē locū cōsideremus, ubi allegauit dicere ausim falso
allegasse. Galenus, n. id artificiu ait ēē cōueniēs nō ad tollēdā for-
micā, uel miliarē, uel corrosiua, sed qdā potius genus uerruca-
rū, q̄s grāci μύρμηκας, i. formicas appellāt. Natus ē ergo error
Auicēnae ex noīs abiguitate, qā n. grāci pustulas q̄sdā ex hūore
cholerico genitas solā cutē occupātes, atq; ēt serpētes ab hac ser-
pēdi natura ἐρμηνεῖ uocat, arabes quoq; a simili proprietate eas
dē pustulas formicā noiarūt. Sūt uero ēt qdā genera uerrucarū,
q grāci μύρμηκας noie sūpto a formicis appellāt, qā sēsū q̄si sint
morsus formicarū patiētibus iſerūt, has quoq; uerrucas arabes ad
grācorū imitatōem formicas nū cuparunt, quo fit, ut uerbū for-
mica apd arabes duorū morborū generi bus, quīs natura differē-
tibus accōmodetur. Auicēna ergo utrāq; formicā tā pro pustu-
lis cholericis, q̄t pro uerrucis acceptā, atq; utriusq; morbi cura-
tiōem i uno capite copulauit, licet alter ex hūore tenui, ac cho-
lerico fiat, alter ex crasso, ac melācholico, atq; iō ut genere distin-
guūtur, ita diuersū genus curatōis exposcāt. Pustula siqdē cho-
lerica uel sola totius cōrpis purgatōe, uel ēt emplastris sup locū
affectū ipositis, nūq̄ at manu curātur, uerruca uero, ut docet Ga-
lenus libro quarto decimo artis curatiuae, cū aliis instrumētis, tum
ē pēna ita adaptata, ut totā uerrucā sua cāuitate cōprehēdat, atq;
adeo firmiter hareat q̄ ea de subter acta uerruca radicitus euel-
latur, quē ēt modū docet Auicēna libro. iiii. capite de uerrucis,
quē pariter modū uere loco illo potuit ad Galenū auctore re-
ferre, sed ubi oportuit Galenū citare testē, ibi eius testimonium
c. iiii

Galenus

Medicos crudeliter atq; impite medicantes
uocat humanae naturae p̄niciē

Dinus &
Franciscus de
Pedemon-
tium una cū
Auicēna de
ceptos

Auicēnam
male Gale-
nū allegare.

Formica apud
arabes duplex
malū signifi-
cat

**Auicēnam
de igne per-
fico modo
unum mo-
do aliud se-
tire.**

prætermisit, ubi uero reticere, quoniā non de uerucis, sed for-
mica potius corrosiua curāda agebatur pperā allegauit. Huc ue-
ro tā multa, q̄ dixius de Auicēna multos i unū morbos cōfūdē-
te oīa tēdebāt, ut ostēderemus ipsū simili, atq; aliquāto maiore
i pruna, atq; igne pfico usū fuisse cōfusione, neq; forte suspice-
tur nos i tā lōgis digressionibus ea, quæ nihil ad propositū no-
strum plinerēt cōgisse. cū, n. probare itēderemus morbū gal-
licū nō eē ignē pfi cū, oīs uero de q̄cūq; re sumitur disputatio d̄
beata definitōe, ut ait. C. proficisci, necessariū hūmus ātea ostē-
dere, q̄ nō cōstaret apud Auicēnā qd eēt ignis pfi cus, aliquādo
n. ipsū ex sāguie crasso, & melācholico iqt generari, ut ēt antea
admonuimus, aliquādo uero ex cholera pmissa melācholia, &
nūc ignē pfi cū idē gēus facit cū pruna, ut cū iqt, hæc duo noīa
fortasse absoluita sūt sup oēm pustulā corrosiuā uesicātē, adurē-
tē, faciētē accidere escarā, qualē facit accidere cōbustio, & caute-
riū, nūc uero diuersificat, ut cū iqt prunā eē magis melācholicā,
ignē uero pfi cū magis cholericiū, quādoq; trahit ipsū ad formi-
cā comestiuā ut cū ita scribit, & quādoq; absoluitur nomē ignis
pfi ci de illis, sup quo ē illic pustula de genere formicæ comesti-
uæ adurēs uesicās. quādoq; ad formicā trāstert miliarē, ut cū scri-
bit i hūc modū. Et quādoq; sūt cum formicæ spēbus & miliaris
malæ febres uehemētis caliditatis pnciosæ. Quasi apud ipsum
Auicēnā ignis pfi cus, & formica miliaris nō differāt, neq; multū
referat utq; ignis pfi ci uel formicæ miliaris, signa manifestet & s̄
ne diligentius intuenti formica miliaris & ignis perficus nihil,
aut par: admodū differūt apud Auicēnā, sūt, n. i utroq; uesicæ
milio similes, ueluti Rasis. Paulus, atq; Galenus libro. xiiii. artis
curatiuæ cōfētūt. Quod si Auicēnā sequimur nō mō forma, sed
ē materia eadē i ambob; morbis repitur, quoniā tā ignis pfi cus
q̄ etiā formica miliaris secūdū Auicēnā sūt ex cholera pmixta
melācholia, nisi forte q̄s dixerit ad faciēdā formicā miliarē nō so-
lā sufficere melācholiā coleræ adiūtā, sed i sup ēt phlegma regri.
hoc, n. uidetur inuere Auicēnā capite de formica miliari ex uer-
bis illis. Necessē est illic esse ex melanchoia, & phlegmate, quæ

admiscentur cholera. Sed cum idem Auicēna sicuti Galenus
ex solo phlegmate misto cū cholera eandem formicā miliarē
generari aliquādo fateatur, cur nō itidē melācholiā absq; phleg-
matis societate iūctā cū cholera posse eūdē facere morbū con-
cesserit? Multi quoq; medici iuniores opinātur æque ex una, si-
cuti ex altera mixtione formicam miliarē procreari. Quare &
ignis perficus, & formica miliaris eadem non mō forma, sed
ē materia secūdū Auicēnā sūam cōueniēt. Quāq; forte quis-
piā illam assignabit diuersitatem, q̄ in igne pfico materia chole-
rica sit magis adusta, q̄ i formica miliari. Cur uero hoc cū ipsa ēt
sua caliditate uesicas excitet, & ut inquit Auicēna febres faciat
uehementis caliditatis atq; iō pnciosas, febris at & alia accidē-
tia, quæ in formica miliari Auicenna nominat sunt ignis sacri,
seu perfici propria, quem etiam prunam appellat Auicenna ad
imitationē Galeni q̄ eūdē morbū & quarto decio artis curati-
uæ uolumine, & multis aliis in locis anthracem uocat, quo in lo-
co idem Galenus omnia hæc de anthracē refert, quæ etiam hic
scribit Auicenna de formica miliari, quod uidelicet febres ha-
bet uehementis caliditatis, & q̄ fit aliquando ex eisdem causis
ex quibus fit pestilentia, & quod assimilatur in colore phlegmo-
ni, magis tamen ad atq; declināte. Quare non temere hoc in lo-
co Dinus dubitauit cur cum Auicenna in hoc capite intende-
ret de pruna, & igne pfico agere, signa tamen formicæ milia-
ris, & nō ignis perfi ci, ut cuiquam nō absq; ratione uideretur ex-
presserit. Soluit autem uerba Auicennæ in hunc modū expo-
nēdo. Et quandoq; sunt cū speciebus formicæ miliaris, i. cum
pruna, & igne pfico, quæ possunt absolui super species formi-
cæ miliaris malæ. Hæc uero solutio mihi non placet, neq; uide-
tur ipsi Dino esse cōsentis, nā cū quatuor ponat Auicēna mo-
dos sup quos absoluitur nomē prunæ, & ignis pfi ci, ex quibus
quartus est magis proprius secūdū Dini expōsitōem, cur hūc
tacuit Auicēna, & aliū minus propriū memorauit uolēs, tamen
ex quæ tā ignē pfi cū propriæ sumptū q̄ etiā prunam comitatur
ostēdere. Quare cū Auicēna sub nomine formicæ miliaris scri-

**Solutionē
Dini non
placere.**

UNIVERSITATIS
DE SALAMANCA

Dinus &
Gentilis expo-
sitores Auicennæ.

Opinionē
Dini & Ge-
ntilis nō pla-
cere.

bat propria accidentia ignis p̄fici, & prunæ, uel nō differre, prū-
nam, & ignē p̄ficiū a formica existimauit, uel magis cum hoc
q̄ cū alio aliquo morbo cōuenire. Idē tamē Auicēna superius
capite de apostematibus, & pustulis ignē p̄ficiū non formicæ
miliari, sed potius herispilæ in naturæ uicinitate consociat, ubi
ita scribit. At uero ex sanguinē grosso malo fiunt species exitu
rarum malarū, nam si eius malicia uehemens fiat, & ip̄sius adu-
stio proueniet herispila, & eueniet combustio & crusta, & de-
terior ea est ignis p̄ficius. Hic Auicenna facit ignem p̄ficiū
non modo in materia, sed etiam in forma cum herispila com-
municare, licet ignem p̄ficiū dicat eē deteriozem. Torquēt
autem hæc uerba Dinum, atq; Gentilem expositores Auicen-
næ, coguntq; ipsos multa imaginari forte a ueritate aliena. Di-
nus siquidem tale apostema factum ex sanguine grosso nō ue-
ram esse herispilam arbitratur, sed potius phlegmonem, qui af-
similatur herispilæ in accidentibus, quod etiam uidetur senti-
re Gentilis, qui nomen herispilæ hic sumi improprie fatetur.
Sed cur tale apostema factum ex sanguine grosso malo adusto
(ut inquit Auicenna) herispilæ, quæ sit ex cholera pura secun-
dum eundem Auicennam simile iudicatur, & non magis an-
thrax, qui (ut inquit Galenus primo de differentiis febrium &
pluribus aliis in locis) sit e sanguine melancholico super assato
Idcirco neq; cum Dino, neq; cum Gentile consentio, quorū
alter uult herispilam, & ignem p̄ficiū esse apostemata cho-
lerica, alter sanguinea quidem, sed ad naturam cholerae decli-
nantia, cur enim non magis ad melancholiam cum sanguis, ex
quo generantur, sit melancholicus, qui tādē procedēte adu-
stione conuertitur in melancholiam. Mihi quidem herispila
atq; ignis p̄ficius hoc in loco ab Auicenna nominati non ali-
ter differentes, nisi quia alter est altero deterior, nihil aliud esse
uidentur q̄ anthrax, de quo Galenus multis, ut dixi in locis facit
mentionem, atq; ideo non herispilæ, uel ignis p̄ficius similes
dispositiones, sed uera pruna, uel ignis p̄ficius potius, quæ enī
hic Auicenna in herispila, & igne p̄fico scribit, combustio-

nem scilicet & crustam eadem tribuit Galenus anthraci, uultq;
ip̄sū e sanguine grosso adusto, sicut et Auicenna hoc in loco he-
rispilam & ignem p̄ficiū procreari. Sed & herispilam eun-
dem esse morbū aliquādo apud Arabes, q̄ sit apud Galenū an-
thrax euidentius ostēdamus. libro. xiii. cōtinētis ap̄d rasim ista uer-
ba legūtur. Dixit. f. Galenus secūdo libro artis curatiuæ ad glau-
conem, quē etiā rasis paulo ante citauerat. Quoties sanguis sup-
ueniens ad mēbrum fuerit superabūdans grossus & calidus ge-
nerabit cicatricē ad modū cocturæ ignis et secus ulcus erit apo-
stema calidū bulliēs & uehementis doloris & morbo ille appella-
tur herispila. Quod si ip̄se sanguis fuerit i dispōne sui i supabū-
dātia grossi bulliētē, & caliditate, & tamē i se hūerit eruginē subti-
lē ifert ampullas ad modū illarū, quæ accidunt ad cōbustiōem
ignis & emanātib; ip̄sis ampullis sub eis appebit illud ulcus ha-
bēs cicatricē & appellatur herispila similiter. Hæc qdē oīa d he-
rispila uerba sup̄ta sūt e secūdo libro artis curatiuæ ad glauco-
nē, ubi Galenus duplicē modū, quo anthrax generatur expōit.
Sed & idē rasis libro diuisionū herispilæ & ignē p̄ficiū q̄ si pro
eodē morbo uidetur accipe, ita iq̄s, quādoq; i corpe egrediun-
tur bothor, & icipiūt uelociter puenire ad hoc, ut fiat crusta ni-
græ, aut uirides, & fiat illud quod ē i circuitu earū rubrū, & colo-
ris pauonis tūc illud noiatur herispila, & ignis p̄ficius. Pluribus
tamē i locis rasis libro tertio decio cōtinētis facit ignē sacæ uel
p̄ficiū nō solū eēntia, sed et accidētibus ab herispila differre. nā
libro. xiii. continētis scribit in hunc modum, de igne sacro. Hic
morbus accidit e sanguine grosso ebulliētē, sed in maiore par-
te incipit cum pustulis præcedentib; eum, & quādoq; accidit
sine pustulis, uerū tamē oīo erit cū eo aliq̄ excitatio i loco, i quo
fieri incipit, & ex pruritu egrediētur pustula, & post emanatio-
nē ip̄sarū efficiūt ulcus cū cicatrice iminēti ad similitudinē cōbu-
stiois ignis, & quādoq; accidit una pustula, quādoq; plures pu-
læ ad modum pānici, & cū eis accidit febris uehementior febre
phlegmōis et herispilæ, alio at eiusdē libri loco scribit ignē sacæ
non solū febre acutiore, sed etiam colore ab herispila differe

Herispila
apud Ara-
bes esse eū-
dē morbum
aliquādo q̄
apud Gale-
nū anthrax.

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

Auicēnā atq;
rasim an-
thrācē apud
Galenū ali-
quādo noīa
re ignem pſi-
cū aliquādo
herſipilam.

Volubilis
herba.

Hæc uero oīa ferē et ſcribuntur a Galeno & libro quarto decio
artis curatiuæ & pluribus aliis i locis de anthrace. ſapiffime enī
ubi Galenus ſcribit anthracē ralis ignē ſacrū, uel pſi cū interpre-
tatur, qđ ut, etiā antea admonuimus, arabes & paſſim medici iu-
niores, qui arabū doctriinā ſequuntur, aliud p anthracē, aliud p
ignem ſacrū uel pſi cum itelligant, atq; ideo et prunā ab anthra-
ce diſtinguant, cū tamē anthrax uerbū græcum ſignificet latinæ
carbonē, uel prunā, ut Auicennæ iſterpres dicere maluit. Cur ue-
ro Auicēna, atq; ralis anthracē, de quo Galenus loquitur nō mō
prunā, uel ignem pſi cū, ſed et heriſpila alīquādo noīarint,
neſciem aliā reddere rationē, niſi quā et ſuperius multorū, qui i
Auicēna libris iueniuntur errore assignauit, malas, ſ. græcorū au-
ctōrū i linguā arabicā tranſlatiōes in qbus non mō herba, ſed
etiā morborū noīa plerunq; diuerſa notantur, unde ſicuti eadē
herba ſæpius apud Auicēnā ſub uariis noībus ſcripta, ita idem
morbus diuerſi mode nūcupatus repitur. Poſſem multarū her-
barū, in quibus hic error accidit apud Auicennā exempla pro-
ferre, ſed unū tantū uitāde prolixitatis gratia hoc i loco cōme-
moraffe ſufficiet. In uolubili herba, de qua et facta mētio ſup-
ius iſter medicamēta, quæ in curatiōe formicæ ſcribit Auicēna.
Hæc ſigdē herba alīquādo in littera, C. cuſſos pro ciſſos, i. he-
dera nominatur. alīquādo in littera, u. uolubilis maior, & tunc
quoq; pro haderā ſumitur, oēs. n. quæ uolubili magnæ ab Aui-
cenna tribuuntur proprietates, ut q lac eius abradit pilos, & in-
terſicit pediculos, & q folia eius recentia cōueniētia ſunt ulce-
ribus magnis, & q conſolidāt decocta in uino: & ex eis empla-
ſtrū factū ſuppoſitū aduſtioni ignis & proprie cū ceroto, & q
diſtillatur ſuccus eius in aurem doloroſam, & confert ulceri-
bus antiquis in ea, & quod iuuat ſpleneticos cum aceto, hæc i-
quam omnia hederā a Galeno assignantur. Quod ſi quis mihi
hoc i loco obiiciat nullo mō poſſe uolubilē pro hederā apud
Auicennā itelligi, quoniā idē Auicēna inqt uolubilē magnā
ſuo lacte abradere pilos, & pediculos interſicere: & aquā eius
eſſe ſolutiuam cū tamē hederā nō habeat lac, neq; ſoluēdi, ſed
adſtringendi potius ut de ea ſcribit Galenus poteſtatē, facilis ē

ad iſta reſpōſio. Nam ſicuti Auicēna in capite de cuſſos hede-
ræ uires cū alterius herbæ quæ ladanū fert uiribus miſcuit, ut ali-
bi oſtendimus, ita etiā hic hederæ proprietates cū alterius her-
bæ proprietatibus, quæ uolubilis maior a Meſue, & pluribus
aliis nominatur manifeſte cōfudit, quæ quidē uolubilis maior
a græcis *κυσάμπελος*, i. hederā uitealis a Plinio cōuoluolum
uulgo cāpāella. quod etiā alias manifeſtauiſſimus nūcupatur.
Hæc autem hederā uitealis, ſiue uolubilis maior, ſiue cōuoluo-
lum, uel quocunq; alio nomine libeat appellare lacte plurimo
manat, & aluū ciet, Idcirco Auicēna, qui uiſus eſt neſciſſe uerā
hederam ab hederā uiteali diſtinguere ſicuti pro hederā uolu-
bilem, ita lac pro lachryma poſuit, eſt. n. uere hederæ lachryma
non autem hederæ uitæalis lac, cui tam a Galeno, q etiā a dio-
ſcoride iſ datur effectus, q pilos abradat, & pediculos interſici-
at. Quare Auicenna mixturā *χίμαριον* herbarū etiā natura di-
ſtantiū poteſtatibus magnā peperit cōfuſionē, & ſicuti in mor-
borū, ita et in herbarum tractatione capitulū i capitulo poſuit.
Quos maxime errores inde arbitror habuiſſe occaſionē, quia
uarii interpretes arabes eaſdem nō modo herbas, ſed etiā mor-
bos uariis noībus nūcuparunt, qui enī diſcoridem e græca
lingua in arabicā tranſtulit hederā græco uocabulo, corrupto ta-
mē cuſſos noīauit, qui aut Galenū cōuertit, pro hederā leleb-
ideſt uolubilem poſuit, quoniā hederā uitealis eodē nomine
apud arabes appellatur. Idē arbitror in uerbo anthrax cōtigiffe
quod in quibusdam Galeni libris ſicuti quarto decimo artis cu-
ratiuæ ignis ſacer, ſeu pſi cū apud arabes interpretatur, in q-
busdā uero, ſicuti forte in ſecundo artis curatiuæ ad Glauconē
heriſpila, unde factū eſt, ut tā Auicēna, q etiā ralis eūdē mor-
bū, alīquādo ignē ſacrū, ſeu pſi cū, alīquādo heriſpilā noīarint,
atq; ita ſibi iſ ſis quādoq; cōtradixerit, ſicuti ralis qui mō inter
ignē ſacrū, atq; heriſpilā ſtatuit differētiā, mō, quæ ſunt ignis p-
ſi cū proprietates, eaſdem tribuit heriſpilæ. Auicenna uero nō
nūq; ignē ſacrū, atq; una heriſpilā ſcribit e ſanguine groſſo gene-
rari, non nunquam heriſpilam quidem ex cholera pura ignē

Volubilis maior
Cysampelos
Cōuoluolum
Campanella
uulgo.

Anthrax
Ignis sacer
Heriſpila

Rasim atq;
Auicēnam
ſibi iſ ſis alī-
quādo cō-
tradidere.

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

Latini auicenna
expositores multa
morborum genera
confingunt. & q
necessitate aucti

Romanos
auctores de
igne sacro
dissentire.

Plinius
Sernius

Contra
Celsum
celsum

Herpes comedens
Herpes miliaris
Phagedena qd

auct sacru ex cholera pmixta melacholia, maiore tamen cholera
portioe. Quae quide cotradictiones expositores latinos coege
runt noua morborum genera praeter illa, quae nimis multa natura
mortalis hoibus dedit falsa sibi imaginatione cofingere, flegmo
nem, s. heris pilae simile quasi non sufficeret phlegmon heris pi
latodes, hic, n. alius est ab eo, quem gentilis imaginatur, & phle
gmon e igni plico simile quasi ignis plicus no multas heat apud
Auicena aliorum morborum (de quibus antea diximus) similitudi
nes. Huic tamen morbo adeo multiplici Auicena penes simpli
et adhibet curatione illa, s. qua Galenus, & Paulus scribunt ad
anthracem, ut mihi non parua faciat admiratione Auicenna non
modo a graecis, sed et a seipso in hoc morbo discordare, in uno ta
men curandi genere esse concordem. Sed neq; Romani auctores
inter se de eodem morbo consentiunt. Plinius, n. quaedam modum, &
Seruius in expositione carminis uirgiliani. Tpe contractos ar
tus sacer ignis edebat. p igne sacru morbu itelligit, que graeci uo
cant *επισπαστα*. Celsus diuersu putauit, & cu igne sacru descri
bit p minimas pustulas aliquid serpente aliquando summa cute exul
cerate uidetur herpete ta comedente. q etia miliaris, de quibus an
tea diximus significare, licet idem Celsus capite antecedente ul
cus qd serpe do penetradoq; usq; ad ossa corpus uorat *επιπρω*
επιπρω a graecis nominari asseruerit. Sed hoc genus ulceris
graeci medici peritiores hippocrates, s. Galenus & Paulus ab
eodem uorandi corpus effectu *φαιδεναν* nominat sicuti alte
qd carne no attingit sed cuti tantu exulcerat *επιπρω εδωμειον*
sive comedentem appellant. Viderint ergo qui solu cultum
atq; nitorem sermonis attedentes Celsu faciunt medicinae deum
malint ne Celsus ho romano an hippocrati & reliquis celebris
nois graecis auctoribus in graeca morborum credere appellatione
Tanta uero de pruna, igne sacro, uel persico opinionu diuersi
tatem non mo longu opus foret improbare, sed et superuacu
um, quado & sine alia cofutatione ipse sua se contrarietate pro
sternunt. Quod si ex oibus illa quae uerior esse uidetur uelimus
capere tu a Galeno, ac Paulo tu etia a rasi tertio decimo conti

Sunt q Celsum ob cultu & ni
tore sermonis faciant me
dicinae deum.

netis approbata quae igne sacru, aut persicu, siue carbonem, uel
pruna ita describit una et ipsius cum explicado, cu sanguis me
lacholicus ferues in aliquod mebru incubuerit, contigit fieri eos,
quos carbones noiamus, qui sunt ulcera crustosa magna quide
ex parte a pustula incipietia qlis i igne adustis apparet, quadoq;
uero sine ea, sed scalpitur quide membru oino ab initio, de in
de no nunq una pustula aliquado plures excitatur, tenues uelu
timilium, quibus disruptis similiter ulcus crustosu fit simile his
quae a cauteris fiunt, crusta no nunq colore cinericiu prae se fe
rente, aliquando nigrum cu eo q basi sua firmiter adharet, ac ue
luti clauo fixa uidetur, alia carne circumstare ueluti inflamata, &
nigricare, uel et splendete si cuti asphaltu, & pix talis, n. est quae
uere attrabilis nominatur, si in qua ita ignem sacru aut persicu, si
ue carbonem, uel pruna (haec, n. oia nomina eundem morbu apud
diuersos auctores significat) designemus ueluti etia uidetur uo
luisse Auicenna pruna & ignem persicum libro quarto designa
re, licet, ut multis aliis in locis, ita & hic barbare, & obscure lo
quatur, talem morbum differre ab eo, quem gallicum nomina
mus, tum ex multis aliis notis, quae alteri insunt, alteri desunt de
monstratur tum etiam ex pustulis, quae sunt i morbo gallico lo
gemilio grandiores, ac praeterea ex febre acutissima, atque ali
quado mortifera, quae ut scribit Galenus quartodecimo artis cu
ratiua libro, & libro etiam de tumoribus contra naturam, & ra
sis pariter tertio decimo continentis carbonem, siue ignem sa
crum necessario comitatur, quod etiam ex parte sentit Auicenna,
qui sub nomine formicae miliaris igne persicum asserre ali
quando febres perniciosas insinuat, altero aut libri quarti capi
te, ubi agit de ulceribus corrosiuis, & putrefactiuis qualia inuit
esse secundu Galeni sententiam ignem persicu, & formicae am
bulatiuam in huiusmodi ulceribus febre multiplicari, aut in
sepabiliter adherere asseuerat, licet Dinus i eius loci expositio
ne nolit secundu Galeni opinionem igne persicu esse ulcus putrefa
ctiuu sed tantu corrosiuu, atq; ideo plurimu febre uacare nesci
ens forte Galenu nunq i sua lingua de igne persico, nisi sub hoc no

Vera descri
ptio ignis sa
cri uel per
sici.

Ignis sacer
Ignis persicus
Carbo. aut pruna
Prima

VNIVERSITATIS
DE SALAMANCA

Rasis

mine anthrax fuisse locutum, in cuius ulceris curatione idem Galenus libro quarto decimo artis curatiua damnat cataplasmata, quae uim habent co-coquendi, et pus mouendi, ne maior putredo superueniat, ulceri quoque ignis sacri, seu psici adiuncta esse febrem, atque putredinem testatur Rasis libro. xiii. continetis ita scribens, ignis sacer est ulcus, in cuius loco accidit ampulla similis ampullae factae ex igne cum cicatrice maligna, sed illo at tinente ei erit apostema inflammatum prouocans febrem uiolentam ualde. Item Rasis in alio eiusdem libri loco ita scribit. Apostema calidum accidens e sanguine calido, & grosso, quod appellatur ignis sacer cum ulcere eius erit putrefactio. Dinus ergo uel ista non uidit, aut differre ignem sacrum a psico apud Rasis, seu ignem psicum ab anthrace apud Galenum existimauit. Quare ut diximus morbus gallicus uel hac potissimum nota ab igne psico separatur, quoniam, qui gallico morbo tentatur febre magna ex parte non habent, uel ita exigua, ut uix sentiant. Si quae uero pustulae in hoc morbo appuere sub nigrae, & crustis similes, quales in igne adustis uisuntur eas puto potius ex eo fuisse genere pustulae, quas scribit Galenus libro, quod de cholera nigra inscribitur ex atra bile citra febre oriri, quod hoc ipso ab anthrace, siue a carbone distinguuntur, quoniam hic cum febre, illa sine febre sunt. Non tamen morbum gallicum simplicem morbum, qui cum eiusdem naturae pustulis oibus eo laborantibus morbo accidat, atque ideo uel pustulae melancholicae, uel herisipelas uel herpes, siue formica, uel aliquo uno nomine spali in cunctis possit appellari iudicamus cum prouariis hominum, quos morbus iste male habet composituris aliae aliis pustulae eueniant, in quibusdam atram bilem, in quibusdam flauam nonnullis pituita salis praesertim & uarias praeterea supfluitatum misturas suo colore representantes. Quare ut tota huius morbi natura, non sit una sola pericula facilius ueniat in noticiam casus, a quibus huius originem Paulo altius repetemus. Sic itaque dicimus. *Malsu hoc, quod morbum Gallicum uulgo uocant iter epidemias hoc est morbos populatim uagantes debere connumerari. Haec uero aut diuina ira, ut theologi sentiunt, aut uia astrorum, ut astrologi opinantur,*

Compositurae - 1
uulgo co-plegionis

Opinio scri-
betis de mor-
bo gallico

tur, uel ex certa aeris intemperie quae ad modum medici arbitrantur eueniunt. Nos medicos hac in parte sequentes casus naturae proximiores assignabimus. Illud satis constat eo anno, quo morbus gallicus cepit pululare magnam aquae per uniuersam Italiam fuisse exuberantiam. Testis est Roma, quae prius id malum sensit, in qua tybris ita intumuit, ut tota sit facta nauigabilis, quare Propertius nostri temporis poeta celeberrimus eleganti tetrasticho publica columna impresso designauit. Tempore Alexandri sexti nonis decembris Intumuit thybris bis senas circiter ulnas. Insula quaeque domus facta est, mediisque repente Circumducta uis aquabat cymba fenestras. Deucalion eo uix tantum tempore tellus Diluuium passa est, latuit cum tota subundis. Nos uero duobus postremis uersibus additis hexastichon extetrasticho fecimus, ut non modo ea, quae romanam urbem sed quae praeterea magnam europae partem circa eadem tempora oppressit aquae multitudinem comprehenderemus, non aliter, nisi quod in romano thybris, in agro et Bononiensi rhenu, in Ferariensi, & Mantuano Padus, in Venetia, Athesis extra solitos limites exundauit. Tantis denique libribus annus ille ubique maduit, ut terris exinde humectibus atque stagnantibus minus mirandum sit aestiuum aerem ad illam uenisse intemperiem calidam, & humidam, quam medici, atque philosophi omnium putredinum mater esse confitentur. Simile uel et peiorum aliquando fuisse ea, scilicet pestem, quae Gothi Italiam bellis infestabant ex qua igitur orta est pestilentia Blundus Forli uetus historiae scriptor diligentissimus prius Decadis uolumine octauo memoriae prodit his uerbis. Imbribus namque multos dies continuatibus diluuium fore appuit. Tybris tunc mense octobri prope exacto adeo aqua intumuit, ut Romae moenia alicubi superauerit unde regiones urbis fluuiio proxima maxima acceperunt incommoda. Per Italiam uero ubique latuerunt capi, & ex motibus, collibus uel omnis mota aratro gleba in coenum liquifacta simul cum aqua in ima est dilapsa, ut flumibus postmodum intraripas coactis capi aqua destituti limo nihilominus maserint obiecti, & sata, quae tunc primas iecerant radices putrefacta sine, nec eo auctumno obtinente omnia lutho aliud semen

Calor & humor
omniū putredinis
causa

Blundus for-
liuensis hi-
storicus.

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

terra potuerit madari, unde fames maxima breui est secuta. Sed non solum fame ea attulit aqua inundatio, uerum et aera si cuti & terra corruptis pestilentia oriri fecit a deo ignem, ut maximam populum partem ubique per Italiam absupperit. Quam tunc labe per elagius populus rex Romae obiit. Haec blaudus. Sed non longo post tempore iterum alio Bonifacio. iiii. Romae pontificatus gerente (ut scribit Plinius) in libro diuitis pontificum fame, peste, & inundatione, quoque laboratum adeo fere septem inundationis comes est fames & pestilentia, ut non temere prisci crediderint immodicas fluuiorum excessus non solum ad praesens ferre damna sed alia insuper mala futura portendere. nam & his adhuc uigentibus malis Bonifacius est sublatu euita & quidam eorum reliqua usque ad deus dedit, qui successit pontificatu tempora pertraxerunt terremotus. scilicet quos (ut Aristoteles docet in libro qui meteorum inscribitur) multitudines imbrium non minus quam siccitates solent generare & quidam praeterea scabies, qui (ut scribit idem Plinius) ita debebat ad elephantiam, ut de formitate cognosci homines non possent. Nonne magnam horum malorum praeterea uero omnia in uariis Italiae locis nostra haec tempestate persensimus aquarum diluuium (ut diximus) antoniam ubique charitatem. in quibusdam ciuitatibus pestilentia, ac praeterea terremotus quoque nulla aliam causam nisi nimiam aquarum exuberantiam possumus assignare cum hi maximi illis contigerint ciuitatibus quae sub caelo sunt humidiores ueluti Ferraria & quibusdam oppidis circumstantibus quae non quod adeo tremuerunt sicuti eo anno, quo aquarum inundationes inciperunt. Scabies uero si scabies est appellata per uniuersam appuit Italiam & adhuc persistat a deo facta ut plerique medici quidam decepti similitudine elephantiam esse putauerint, sunt. nam pustulae partes primum obscenas deinde reliquum corpus atque ipsam praecipue faciem (ut ab initio opis diximus) occupantes, quarum primi ortus causam, si sufficenter exposuerimus magnam morbi Gallici naturam partem explanasse uidebimur. Sed ut hoc commodius, & maiore est cum fide faciamus, duos medicorum principes Hippocratem, scilicet Galenum in medium adducamus. Hippocrates tertiam particulam aphorismorum illo Aphorismo, quo morbos acutius conuenerat ita pronunciat. Aestate uero quidam horum & febres continuas & ardentes, & tertianae plurimae, & uomitus, & alui profluvia, &

Hippocrates
Galenus

oculorum, atque aurium dolores, & oris exulcerationes, & putredines, atque sudamina. Galenus uero partem illam aphorismi, qui ad nostrum propositum attinet in hunc modum exponit. Liqueat autem quod oris ulcera fuerint ex humore bilioso. Putredines uero putredines non simpliciter accidunt, sed quoniam magis humida aestas, uel sine flatibus, uel austro flatu contigerit. Vbi. n. plurimum a natura modo ad humiditatem, & flatuum caritatem recesserit, non modo putredines, sed cuiuslibet partis aliterius putredines facit, quod fuit ille temporis status, qui & in tertio epidemiae libro, & in secundo circa initia describitur. Exigua uero aeris euerfiones id attigunt putredinem, quoniam haec per caliditatem, atque humiditatem suapte natura ex quolibet occasione sunt apta, putrescere, adeo, ut quoniam est sua aestas seruauerit temperaturam quae multis infestatur superfluitatibus, cum haec aliqua ob causam ad putredinem defluerint ipsorum putredinem patiatur. Sudamina uero sunt ex genere pustularum, qui ueniunt insuperficie, & cutem ulcere ista exasperat. Fieri autem ut et ipsi indicat nomen ex multis sudoribus, quoniam hi uel biliosiores, uel omnino mordaciores extiterint, mordent. nam cuti, & pruriginosa reddunt, atque in modum ulcere asperam. Idem existis Galeni uerbis Hippocratis sensum interpretaris unicuique patere arbitror causam eius effectus, de quo homines plurimum sunt admirati. Si. n. pustulae, quae morbum gallicum nominamus nihil aliud sunt nisi quidam superfluitatum sua multitudine corpora humana infestatum germina, eas partes, qui sunt magis putredini obnoxiae (sunt autem haec praecipue obscenae per eas (ut igitur Galenus) caliditatem atque humiditatem) priores sentire putredinem, deinde illas, qui non aequae sunt suapte natura ad patiendum aptae non modo fit uerisimile, sed propemodum necessarium. Cuius est in proprium est cur eadem pustulae non putredine tantum, sed etiam reliquum corpus infecerint, nimiam, scilicet aeris humiditatem temperies, qui (ut igitur Galenus) exponit in aphorismo nupalligati) non modo in putredine, sed in quolibet alia corporis parte putredines facit, quod est aeris ad nimiam caliditatem, atque humiditatem euerfione, & secundo, & tertio per libro epidemiae fuisse ab Hippocrate tacta. Galenus est in nup dicta exponere testatur. Cum uero haec, quae nostro tempore contingit intemperie illi, de qua scribit Hippocrates fere simile fuisse arbitremur, an etiam

Cur morbo
gallicus a
putredine
incipiat

d ii

UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA

mala similia genuerit uideamus. Hoc aut liquido uideri non potest nisi, quæ de suæ ætatis intemperie græce scripsit Hippocrates latine proferantur, cum ut multis aliis Hippocratis libris ita præcipue eiusdem auctoris epidemiis fideliter translatis careamus. Hæc sunt secundo libro epidemiæ Hippocratis uerba. Carbores in cranone æstiu, pluebat in æstibus aqua exuberante continue, fiebant aut magis austro flate, & suberat quidē in cute humores quidē liquidiores, qui intercepti incalescebant, & pruritum faciebant deinde uesicæ ueluti in igne adustis excitabantur, ac sub cuti exuri uidebantur. Sed hæc quidē aeris intemperies uno tantum tempore æstate, scilicet contigit, quæ uero in tertio libro epidemiæ ab eodem Hippocrate scribitur, totum annum sic cuti hæc nostra ferè supflua humiditate maculauit. Audiamus igitur Hippocratem ita de hac anni totius infectione loquentem. Annus inquit erat australis abundas pluiis, Deinde non multo post. Cum autem totus annus australis, & humidus, & mollis factus esset mox quæ ex eadem totius anni intemperatura ob supfluitatum putredinem hominibus mala euenire connumerat, atque inter cetera herisipelata, oris ulcera, gutturis passiones, pudendorum pustulas, carbunculos, oculorum inflammationes, uentris perturbationes. Deinde quales essent fluxiones enarrans, ita scribit. Erat aut fluxio consistens non puri similis, sed quidam alius putredinis modus, postremo inferius uolens ostendere omnimode putredinis mala ita inquit. Pluribus erat ora affecta ulceribus, quæ ἀφθα, uocantur. Fluxiones exulcerantes. Plurimæ exulcerationes circa pudenda tubercula intrinsecus & extrinsecus quæ multorum intuitus corrumpebant, quales sunt quæ ficus appellantur. Oriebantur & in aliis ulceribus plura, & in pudendis carbunculi multi æstiuo tempore, & alia, quæ putredo uocantur, magna entymata, herpes plurimis magni. Quis non similem nostri temporis epidemiam ex uerbis hippocratis recognoscat quot enim fuerint, qui & oris ulcera & herpes labra aliquando exedentes, & nigras pustulas carbunculis similes pruritum nonnunquam intolerabilem ingerentes, & multa alia tubercula, quandoque etiam oculos infestantia pertulerent

expedit commemorare, quando hæc insigniora fuerunt, quam ut egeant enarratione. Vtrigitur tandem morbi gallici naturam summam comprehendamus. Hic non unus specie, sed tantum genere existit, possumusque ipsum hoc pacto describere. Morbus gallicus est pustula ex uaria humorum corruptione generata propter nimiam æritis in calore, atque humiditate præsertim in temperie, pudenda primum, deinde reliquum corpus cum magno plerumque dolore occupantes. Cur pudenda primum, deinde reliquum corpus obsederint, cum antea ex Galeni expositione assignauimus. Sed neque difficile est cur idem morbus sæuū quibusdam dolorem intulerit, redderentem, cum præsertim id prius fuerit obseruatum illos maiorem sensisse cruciatum, quibus uel nulla, uel pauca admodum pustula in cute exteriori apparuerunt. Humor enim noxius, quem natura ibecillior tetrauit quidē, non tamen potuit ad exteriora propellere tandem in articulos & neruos incubuit, ibique ingente dolorem excitauit. duobus etiam ceteros modis ut inquit Galenus i expositione aphorismi tertiæ particulæ qui ita incipit. Vere enim, attractibilis ægritudines, atque furores, & morbi comitiales, solet se natura oppressa releuare, uel scilicet materiam inutilem membris intimis ac principalibus ad extremam cutim emittendo, uel ad partes ignobiliores, quales sunt glandulosæ, & articulos copagines detrudendo, sunt enim hæc præ ceteris ad suscipiendas apte supfluitates, ut constat ex Galeni expositione i aphorismum quartæ particulæ ita dicente. Quicumque in febribus lassitudinem habet iis ad articulos atque maxillas abscessus fiunt. Primum inuit Hippocrates modum cum in altero aphorismo lichenas lepras & pustulas ulcerosas inter morbos uernales, quorum non nulli iuxta eundem Hippocratem æstati communicantur enumerat, secundo uero cum phymata quæ sunt tubercula proprie in partibus glandulosis ut Paulus atque Galenus sentiunt oriētia, ac præterea articulos dolores adiungit. Quare in morbo Gallico una, eademque materia & pustulas facere, & dolorem in articulis creditur excitare, ac quantum ad hoc attinet non duo morbi, sed unus tantum cuius dolor est symptoma reputatur. Illi enim, ipsi qui nullas habent pustulas in superficie exteriori, similes tamen abscessus habere intrinsecus possunt

Descriptio
morbi gallici.

Notandum de
partibus mfe-
rioribus

Curatio
morbi gal-
lici summa-
tim & bre-
uiter tra-
dita.

Sanguis — Mitterendus

Bilis flaua

Bilis atra

Pituita

Educendæ pharmaco

cū maiore aliquādo (ut diximus cruciati) Immo nō nulli medi-
ci in qbusdā mortuis quos morbus gallicus uiuētes ifestarat eius
morbi explorādi gratia dissectis ita eē deprehēderūt, cui qdē rei
prater sensū ē ratio ad stipulatur, quoniā (ut iquit Galenus) in li-
bro, qui de cholera nigra inscribitur haud quā credēdū est par-
tes interiores esse adamantinas, ut nō eisdē, quibus uidemus ex-
teriores affici noxis subiciantur. Hæc habui quæ de morbi gal-
lici natura, cāis uē cū morbi ipsius, tū casuū eidē morbo assiden-
tiū scriberē. Quod si quis forte a me expectabat, ut morbū gal-
licū uno aliquo noīe apud antiquos ulitato tanq̃ simplicē spe-
ciē designatē nō potuisse me aliter, q̃ ipsius morbi natura multi-
plex exigebat explanare, tādē intelliget si animaduertit Hip-
pocratem tātū i doctrīa uixē similem epidemiā ex simili cā suo
tempore factā per uaria ulcē, atq; tumorū genera descripsisse.
Quod si quis plus se Hippocrate sapere arbitratur, is morbum
gallicū tētet melius definire. Nos quæ de eodē morbo sentie-
bamus pro nostri ingenii ibecillitate præsenti opere i mediū cō-
tulimus. Si qs uero ē illud a me poltrēo exigebat, ut qbus nā ei-
dem morbo remediis succurratur, edocerē, q̃ ut multiplex est,
ita multiplicē curationē desiderat, id me nō sine multa operis
prolixitate facere potuisse qsq; peritus iudicabit, cū in singula
pustulæ genera singula medicamēta scribenda fuerit, qbus ta-
men plena sūt oīum ferē uolumīa medicorū. Quare eadē hoc i
loco repetere nō mō lōgus, sed etiam superuacuuus forte labor
fuiſſet. Illud tamen i uniuersum uolo admonere cauendū esse
a medicis, ne more maliſutoris eodem calceo pedes oēs idue-
re laborātis, ipſi quoq; morbum gallicū eadem i oibus medici-
na sanare studeāt, ne uē etiā, quod plurimi faciunt deceptores,
pax puro corpori unctiōes ex reprimētib; superinducāt. Hæc
enī ut cutem aliquādo liberāt, atq; in præsētia leuāt, ita morbū
uertunt ad iteriora, & faciunt priore periculosiorem. Quare ut
etiā aliqua ex parte curādi uia acronem attingā, nihil adeo expe-
dire in hoc morbo puto, q̃ plenis uenis multum sanguinis mit-
tere, si cuti ubi flauē bilis in corpore redundauerit, hunc præci-

pue humorē cōueniēti pharmaco euacuare. Vbi atra inualue-
rit, hæc quoq; idonea educere medicina, ita & falsam pituitā, &
quascūq; alias totius corporis supfluitates propriis medicamen-
tis expurgare. Et quoniā ut sentit Galenus, atq; etiā Auicenna.
Raro hūores simplices pustulas simplices faciunt, ad morbos
cōpositos cōposita etiā medicamēta sint adhibēda, quæ cura-
tionis ratio nō mō in his, quæ itra sumūtur, sed & illis, quæ ex-
trinsecus iponūtur, est (ut arbitror) obseruāda, quoniā si cuti nō
eadē oīb; purgatiōes, ita neq; unctiōes præsunt, q̃tū uero ad
uictus attinet modū in eo seruādo duorū præcipue aphorismo-
rū, q̃ secūda pticula scribūtur ab Hippocrate debemus memi-
nisse, quorū alter corrupta corpora quāto magis nutriūtur, tātō
plus lædi pronūtiat, alter uero & hoc ipsum insinuat, & præ terea
corrupta ab itegris dignoscere docet, ubi, n. fauces agrotāt, aut
tubercula nascuntur in corpore cōsiderāda esse extremēta pro-
ponit, si, n. biliosa fuerint idicio sūt corpus male se hēre, si sanis
similia posse corpus sine piculo ali. Qualia ēt debeāt esse q̃cūq;
offerūtur alimēta ex iis, quæ supra diximus constare arbitramur,
talīa, s. quæ humores minime malos, aut ad putrescēdū paratos
sint apta generare, quæ deniq; causis morbū faciētib; cōtrariā
oīno habeāt naturā. Hæc sūt, quæ de morbi gallici curatōe sum-
matim, breuiterq; pertrāſeo forte altero uolumine latius execu-
turus, si hæc primā nostrā cōtēplationē gratā fuisse legentibus in-
tellexero. Tātū tamē ab est, ut quæ uel ad aliorū opinionū cōfu-
tationē, uel ad propriæ opinionis scripsi corroborationē loco
sentētiarū hēri uelim, ut ultro oīs medicæ artis professores hor-
ter, ac rogē me in meis scriptis diligēter examinēt, corrigāt, atq;
re darguāt, paratum quæ me male fuisse opinatū demonstraue-
rint, ut philosophum decet, retractare.

Venetis, In domo Aldi Manutii, Men-
ſe Iunio. M. iiii. D.

Nō eadē omni-
bus purgatione
neq; unctiōis
præsunt

UNIVERSITATIS
DE SALAMANICA

UNIVERSIDA
DE SALAMANCA